

STRATEGIJA 2014.-2020. LAG ZRINSKA GORA-TUROPOLJE

Izmjena Strategije
Petrinja, ožujka 2023.

Sadržaj

1.	Značajke područja LAG-a Zrinska gora - Turopolje.....	1
1.1.	Opće zemljopisne značajke područja	1
1.1.1.	Osnovna prostorna obilježja.....	1
1.1.2.	Geomorfološke značajke	2
1.1.3.	Klimatske značajke	3
1.1.4.	Kulturno-povijesna baština	4
1.1.5.	Prirodne vrijednosti	5
1.1.6.	Društvena infrastruktura	6
1.1.7.	Komunalna i prometna infrastruktura	8
1.2.	Gospodarske značajke područja	12
1.2.1.	Struktura gospodarstva po djelatnostima	12
1.2.2.	Analiza poslovanja poduzetnika.....	14
1.2.3.	Poslovne zone.....	14
1.2.4.	Tržište radne snage.....	14
1.2.5.	Razvojni problemi - gospodarstvo	15
1.2.6.	Poljoprivreda	16
1.2.7.	Turizam	18
1.2.8.	Šumarstvo.....	21
1.3.	Demografske i socijalne značajke područja	22
1.3.1.	Kretanje broja stanovnika.....	22
1.3.2.	Dobna struktura stanovništva	22
1.3.3.	Demografska kretanja	23
1.3.4.	Obrazovna struktura stanovništva	24
1.3.5.	Školstvo i visoko obrazovanje.....	24
1.3.6.	Kultura.....	25
1.3.7.	Civilno društvo	26
2.	SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja	27
3.	Razvojna vizija	30
3.1.	Razvojni ciljevi i prioriteti.....	30
3.2.	Integrirani i inovativan pristup LRS	32
3.3.	Opis mjera uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti	32
3.4.	Očekivani rezultati razvojnih ciljeva i prioritetnih mjera.....	37
3.5.	Procedura odabira projekata i projekti suradnje	37

3.6.	Usklađenost razvojnih ciljeva i prioriteta s osima ruralnog razvoja	40
3.7.	Usklađenost LRS s nadređenim strateškim dokumentima	41
4.	Strategija izrade i provedbe.....	43
4.1.	Primjena načela »odozdo prema gore« i sudjelovanje različitih interesnih skupina .	43
4.2.	Značajke partnerstva.....	44
4.3.	Akcijski plan provedbe LRS-a	45
4.4.	Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja programskog razdoblja 2014 – 2020.....	46
4.5.	Praćenje provedbe strategije i mjerjenje učinaka strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti	46
4.6.	Institucionalna sposobnost provedbe LRS	50
4.7.	Financijski plan provedbe LRS	52
4.8.	Uključivanje horizontalnih tema u LRS	53
5.	Izvori	55
6.	Prilozi	56

Popis tablica i slika

Popis slika

Slika 1. Područje i položaj LAG-a Zrinska gora - Turopolje (http://lag-zrinskagora-turopolje.hr/karta-laga/)	1
Slika 2. Tvrтka prema djelatnostima i udio djelatnosti prema broju zaposlenih (FINA, HGK Zagreb i HGK Sisak, podaci za 2014. godinu).....	13
Slika 3. Kretanje broja nezaposlenosti 2011.-2016. (Izvor: HZZ, na dan 10.02.2016.)	15
Slika 4. Broj i površina ARKOD parcela po vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a na dan 31.12.2015. (izvor: APPRRR, statistika)	17
Slika 5. Dolasci i noćenja na području LAG-a.....	20
Slika 6. Udio stanovništva LAG-a na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije (DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, 2011.)	22
Slika 7. Kretanje broja stanovništva na području LAG-a u razdoblju od 1981.-2011. godine (DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.).....	22

Popis tablica

Tablica 1. Opći prostorni pokazatelji – LAG Zrinska gora - Turopolje.....	2
Tablica 2. Tipovi gospodarstava na području LAG-a prema Upisniku poljoprivrednika	16
Tablica 3. Prikaz podataka iz ARKOD baze podataka na dan 31.12.2015.	16
Tablica 4. Izbor iz turističke ponude LAG-a Zrinska gora - Turopolje.....	18
Tablica 5. Prikaz dobne strukture stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.	23
Tablica 6. Pokazatelji postignuća provedbe	47
Tablica 7. Pokazatelji učinka provedbe.....	48
Tablica 8. Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS	50

Popis korištenih kratica

APPRRR	Agencija za plaćanje u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
ARKOD	Nacionalni sustav identifikacije zemljišnih parcela
BDP	Bruto domaći proizvod
CGO	Centar za gospodarenje otpadom
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
DZZP	Državni zavod za zaštitu prirode
EU	Europska unija
FINA	Financijska agencija
FSC	eng. Forest Stewardship Council
HE	Hidroelektrana
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
HZZO	Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa
LEADER	franc. Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale
LRS	Lokalna razvojna strategija
MRRFEU	Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije
NN	Narodne Novine
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PRR	Program ruralnog razvoja
PZ	Poduzetnička zona
RH	Republika Hrvatska
SMŽ	Sisačko-moslavačka županija
TE	Termoelektrana
TZ	Turistička zajednica
VSS	Visoka stručna sprema
CGO	Centar za gospodarenje otpadom

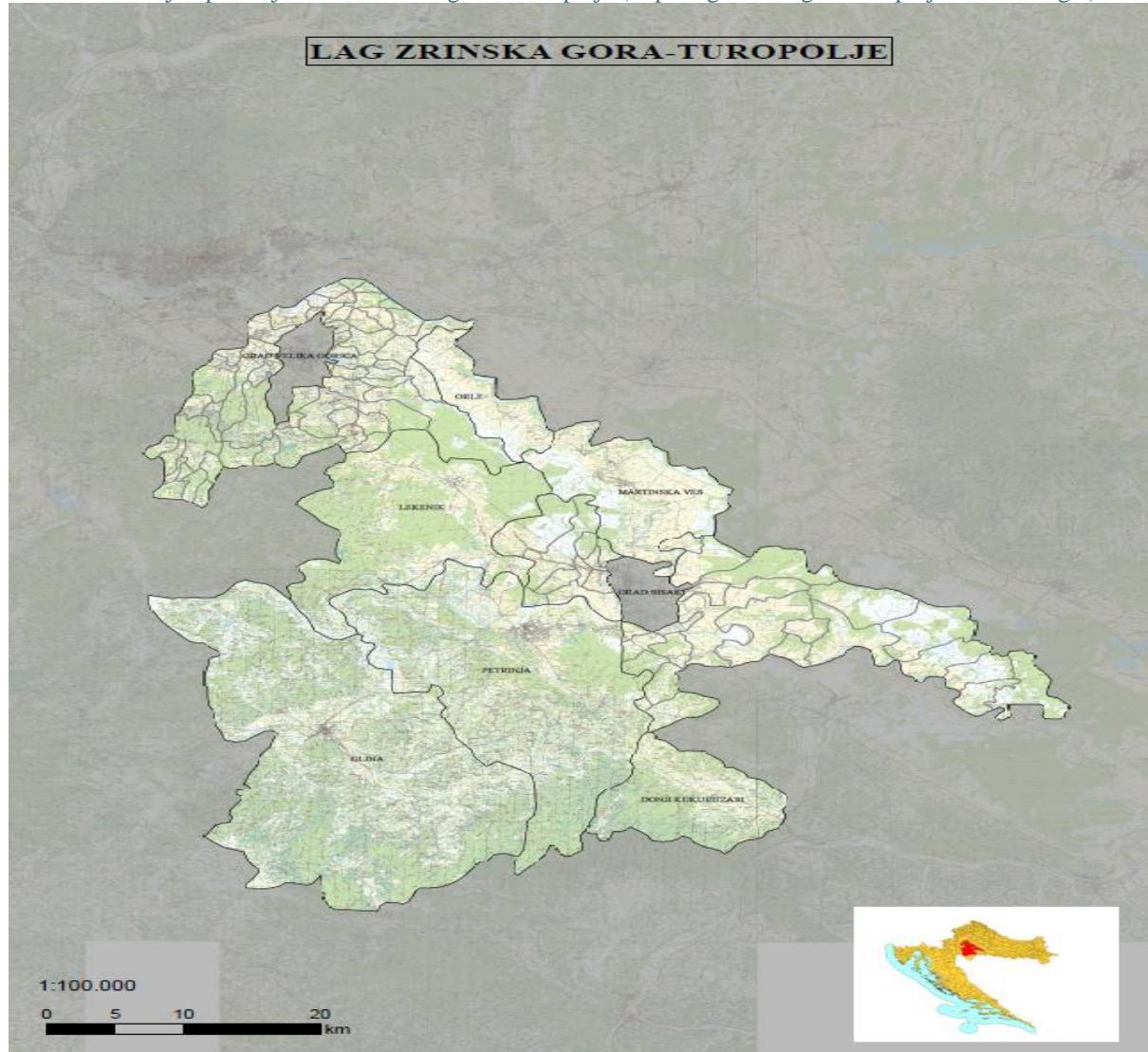
1. Značajke područja LAG-a Zrinska gora - Turopolje

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Osnovna prostorna obilježja

LAG Zrinska gora - Turopolje nalazi se u središnjem dijelu Republike Hrvatske i obuhvaća Općine Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari i Martinska Ves te Gradove Petrinju, Glinu, ruralno područje Grada Siska i ruralno područje Grada Velike Gorice. Jedinice lokalne samouprave administrativno pripadaju Sisačko-moslavačkoj i Zagrebačkoj županiji, a ukupno obuhvaćaju 275 naselja. Područje LAG-a prostire se na 2.131,18 km². Prema popisu stanovništva iz 2011. godine na prostoru LAG-a živi 93.493 stanovnika, a gustoća naseljenosti je 44,0 st/km². Prosječni indeks razvijenosti (2012.) iznosi 56,82 % što ukazuje na to da je ovo područje izrazito slabo razvijeno i rijetko naseljeno.

Slika 1. Područje i položaj LAG-a Zrinska gora - Turopolje (<http://lag-zrinskagora-turopolje.hr/karta-laga/>)

U sljedećoj tablici dat je prikaz općih podataka o članovima LAG-a Zrinska gora - Turopolje.

Tablica 1. Opći prostorni pokazatelji – LAG Zrinska gora - Turopolje

Grad / Općina	Površina (km2)	Broj stanovnika (2011.)	Gustoća naseljenosti (st./km2)	Broj naselja
Grad Glina	544,1	9.283	17,06	69
Grad Petrinja	380,94	24.671	64,76	55
Općina Lekenik	224,4	6.032	27,49	18
Općina Donji Kukuruzari	113	1.634	14,55	15
Općina Orle	57,6	1.975	34,28	10
Općina Martinska Ves	124,7	3.488	27,97	17
Ruralna naselja Grada Siska	389,30	14.446	37,11	34
Ruralna naselja Grada Velike Gorice	297,14	31.964	119,85	57
Ukupno LAG	2.131,18	93.493	44	275

Izvor: Obrada autora prema podacima sa DZS-a, popis stanovništva 2011. i službenih stranica gradova i općina

1.1.2. Geomorfološke značajke

Područje LAG-a se sastoji od Zrinske gore i Turopolja, te Posavine, što su dva geomorfološki različita područja. Zemljopisnu specifičnost ovog područja karakterizira blaga brdovitost starog gorja Zrinske Gore s najvišim vrhom – Piramida (616 mnv) i Vukomeričkih gorica ispresjecanim brojnim vodotocima i rijekama, te pokupska dolina s ravnicama Turopolja, Odranskog polja i dijela Lonjskog polja što LAG-u daje iznimnu prostornu odnosno krajobraznu raznolikost.

Zrinska gora kao južni dio LAG-a je tipičan primjer masivnog gorja i razgranatog reljefa i pripada skupini u zoni unutrašnjih Dinarida. Područje Zrinske gore je staro geološko područje bogato rudama, vodom i biljnim te životinjskim svijetom. Ovo brjegovito područje nalazi se između rijeka Kupe, Save, Une i Gline s više relativno zasebnih cjelina (Zrinska gora, Trgoviška gora ili Bužimska gora i Hrastovačka gora). Zrinska gora ubraja se u tri najbogatije regije u Hrvatskoj po zalihamama pitke vode i najbogatije područje pod kestenovom šumom u Jugoistočnoj Europi. Zrinska gora obilježava ne samo grad Petrinju već i južni dio Sisačko-moslavačke županije. Izgrađena je od uzvisina ili kosa, od kojih su najviše Šamarica, Andjelina kosa, Popov gaj, Vješala, Kobiljak i Vratnik.

Reljef sjevernog dijela LAG-a, Turopolja, sastoji se od ravničarskog dijela bliže rijeci Savi na sjeveru i blago brežuljkastog dijela u Vukomeričkim goricama na jugu. Prosječna nadmorska visina turopoljske ravnice kreće se između 100 i 120 metara. Ravničarski prostor djelomično zauzima plodnu turopoljsku ravninu, a djelomično močvarna područja. Vlažnih prostora ima osobito na jugoistoku u šumovitom prostoru Turopoljskog luga, zaštićenog kao značajni krajobraz. Nizinski krajobraz rijeka Kupe i Odre, kao južnog dijela prostrane Turopoljske ravnice, karakteriziraju plodna poplavna polja, očuvane vegetacije nizinskih poplavnih šuma, livade i pašnjaci, čija je geološka podloga fluvijalnog porijekla, izuzev manjih eolskih naslaga na prostoru sjevernog dijela turopoljske ravnice. Geologija prostora ukazuje na činjenicu kako je razina podzemnih voda u prošlosti bila daleko viša nego danas.

Istočni dio LAG-a pripada jedinstvenom posavskom području koje se geografski može podijeliti na sisačku Gornju Posavinu (područje Martinske Vesi) i Donju Posavinu (područje Siska). Radi se o prostoru aluvijalne ravnice srednjeg toka rijeke Save koji najvećim dijelom čine holocenske naslage nastale uslijed fluviodenudacijskih aktivnosti u mlađem geološkom razdoblju. Iako su na najvećem dijelu Sisačko-moslavačke županije zastupljena tla II. i III. kategorije, na ovom su području prisutna tla I. kategorije izrazito pogodna za poljoprivrednu proizvodnju. Uz specifične savske rukavce i matricu ruralnih cjelina koja slijede tok rijeke od posebne je važnosti i područje sisačke Donje Posavine u kojoj se nalazi i Park prirode "Lonjsko polje". Park prirode ujedno je i područje ekološke mreže NATURA 2000, a predstavlja jedno od najznačajnijih poplavnih nizina duž rijeke Save s redovito plavljenim livadama i pašnjacima te kompleksima poplavnih šuma hrasta lužnjaka.

1.1.3. Klimatske značajke

Klima područja LAG-a je umjерено kontinentalna, odnosno umjерeno topla vlažna klima. Kolebanje amplituda srednje temperatura na godišnjoj razini je veliko. Prosječna temperatura srpnja, kao najtoplijeg mjeseca iznosi 21°C , no ljetne temperature se mogu popeti i do visokih $38,5^{\circ}\text{C}$. U najhladnijem mjesecu siječnju, srednja temperatura iznosi oko -1°C , dok je minimalno zabilježena temperatura na području LAG-a iznosila čak $-29,5^{\circ}\text{C}$. Ističu se lokalne geografsko-morfološke mikroklimatske zone, pa je na primjer u dolinama rijeka vrlo česta temperaturna inverzija, osobito zimi, kada je zemlja pod snijegom, a iznad porječja je razvijeno područje visokog tlaka. U riječnim dolinama, poput Gline, Kupe i Petrinjčice, često se javlja mraz i magla (rujan-svibanj), dok je na vrhovima brda vedro. Mikroklimatske razlike su uvelike utjecale na razmjestaj poljoprivrednih kultura koje su se tradicionalno uzgajale na ovim prostorima. Područje dolina rijeke Gline, Maje, Petrinjčice, Kupe i Odre ima karakteristike podneblja ravnica i riječnih dolina prema bioklimatskim karakteristikama, uvažavajući geografski položaj, makroreljef i zonalni vegetacijski pokrov. Riječne doline i poplavne ravnice karakteriziraju vlažni i močvarni travnjaci. Najmanje naoblake ima u kolovozu i općenito u ljetnim mjesecima, dok je najviše ima tijekom studenog. Raspored naoblake je sličan rasporedu padalina kojih najviše ima proljetnih (lipanj) i jesenskih (studeni) mjeseci. Prosječna godišnja količina padalina na području LAG-a iznosi oko 1.050 mm/m^2 , dok snijeg pada najčešće u siječnju i veljači. Stalni vjetrovi su najčešći iz sjevernog, sjeveroistočnog i sjeverozapadnog smjera.

1.1.4. Kulturno-povjesna baština

Cijelo područje LAG-a obiluje mnogobrojnim arheološkim lokalitetima i vrijednim nalazištima jer naseljenost seže od prapovijesti. Bogata rudna nalazišta na obroncima Zrinske gore i plodna dolina rijeke Save zaslужna su za razvitak prvih utvrđenih naselja.

Prvi tragovi naseljavanja na području Zrinske gore mogu se pratiti od bakrenog doba. Najstariji arheološki ostaci bakrenog doba pripadaju nositeljima kasne faze vučedolske kulture (2500. - 2000. godine prije Krista). Područje Zrinske gore i Turopolja bogato je arheološkim nalazima iz razdoblja antike i na području Siska ističu se ostatci keltskog naselja Segestice, a naročito rimskog grada Siscije, dok se na području Šćitarjeva u Turopolju nalazi Arheološki park Andautonija.

Nakon završetka antike na ovom području, nisu poznati bilo kakvi nalazi sve do razvijenog srednjeg vijeka (13. - 14. stoljeće) i prvih zapisa primjerice o Lekeniku, kojeg 1217. godine ugarsko-hrvatski kralj Andrija II spominje kao gornju granicu kaptolskog posjeda Dužica. Prema povijesnim izvorima, tada se u ovom kraju podižu srednjovjekovni utvrđeni gradovi (stari gradovi, burgovi) te brojne crkve. Nešto kasnije se, krajem 15. pa sve do početka 17. stoljeća, zbog turske opasnosti grade novi oblici utvrđenja – kašteli. Ove utvrde su osim za obranu od Turaka, poslužile i za čuvanje dragocjenosti, imetka i važnih povijesnih dokumenata. U to vrijeme, pod upravom zagrebačkog Kaptola, gradi se i sisački Stari grad - najznačajnija utvrda koja je odigrala ključnu ulogu u obrani od Turaka. Ovdje je 1593. godine bila poražena turska vojska Hasan-paše Predojevića čime je *de facto* bilo zaustavljeni širenje osmanske vlasti prema ostalim dijelovima Hrvatske, ali i prema srednjoj i zapadnoj Europi.

Na južnim padinama Zrinske gore nalazimo ruševine srednjovjekovnih gradova Zrina i Pedaljgrada čija je prošlost povezana uz poznatu hrvatsku vlastelju Zrinske, koji su vladali tim prostorom. Zbog izuzetnih krajobraznih obilježja i kulturno-povijesnog nasljeđa prostor Zrinske gore se u prostorno-planerskim dokumentima Sisačko - moslavačke županije izdvaja kao pejzažno atraktivni brdski kompleks s velikim potencijalima za razvoj turističkih i rekreativnih sadržaja, te je svrstan u kategoriju posebnih povijesno-kulturnih krajolika.

Posebna vrijednost Turopolja su drvene kapelice i plemićke kurije, tzv. "turopoljske ljepotice". Blizina Vukomeričkih gorica, rijeke Lomnice, Save i Odre upotpunjuje raznolikost turopoljskog kraja. Kao i Zrinska gora i ovo područje je bogato šumama i hrastom, koji je jedan od glavnih prirodnih resursa. Hrast je i omogućio čuvenu gradnju sakralnih i drugih objekata od drva. Uz Andautoniju, od kulturno-povijesne baštine bitno je spomenuti i crkvu Sv. Martina iz baroknog vremena, stari grad Lukavec koji je služio kao kaštel za obranu od Turaka, kuriju Modić Bedeković gdje je živjelo bogato turopoljsko plemstvo te drvenu kapelicu Sv. Barbare koja je najatraktivniji i najreprezentativniji primjer drvene sakralne arhitekture 17. stoljeća.

Cijelo područje LAG-a ima izrazitu tradiciju drvenih građevina, uglavnom od hrastovine i tlocrtno uvijek izduženog oblika. Ova arhitektura, koja se u Posavini i Pokuplju naziva "iža na trem" ili turcizmom "čardak" predstavlja hrvatsko predajno graditeljstvo i karakterizira tipološku poveznicu Pokuplja, Banije, Posavine i Turopolja. Posebnu, izdvojenu i najznačajniju skupinu tradicijske graditeljske baštine čine male drvene kapele karakterističnog oblika i načina gradnje. One su ujedno i najstarije sakralne građevine na ovom području LAG-a i zaštićena su kulturna dobra Republike Hrvatske.

Petrinjsko područje također je poznato po brojnim kamenim kulama podignutim sredinom 16. stoljeća za obranu od Turaka. Zaštićena je i gradska jezgra Petrinje koju čini niz jednokatnih kuća i javnih građevina izgrađenih u stilu kasnog baroka i klasicizma. Slična situacija pojavljuje se nešto zapadnije i na glinskom području. Grad Glina također je zaštićen kao kulturno-

povijesna cjelina čiji prepoznatljiv urbani raster nastaje u prvoj polovici 18. st. kada je dovršena izgradnja suvremene barokne utvrde. Prapovijesni nalazi zatupljeni su na lokalitetu Brekinjova Kosa u Bojni gdje je utvrđeno postojanje gradine iz starijeg željeznog doba s nalazima koji jasno upućuju na onodobne metalurške aktivnosti. Tok rijeke Sunje (područje Općine Kukuruzari), već je u rimsко doba bilo prepoznato kao značajna prometna komunikacija o čemu svjedoče i dvije vrlo važne rimske ceste. I ovdje se ističe Stari grad Prekovršac koji se nalazi na brdu iznad sela Prevršca, a podigli su ga oko 1470. godine hrvatski knezovi Zrinski kao važan dio protuturskog obrambenog sustava.

Analiza stanja kulturne baštine temelji se na podacima Ministarstva kulture, a prema službenom Registru na ovom području ima ukupno 188 kulturnih dobara od kojih čak više od 70 % čine nepokretna pojedinačna kulturna dobra (Prilog 1). Ipak, cjelovitost kulturno povijesnog naslijeda na području Zrinske gore i Turopolja ne predstavljaju samo zaštićena te preventivno zaštićena dobra, već i brojni kulturno-povijesni elementi evidentirani na lokalnoj razini koji također mogu doprinijeti i unaprijediti ponudu u okviru razvoja ruralnog turizma.

1.1.5. Prirodne vrijednosti

Područje LAG-a Zrinska gora – Turopolje prepoznatljivo je po značajnim prirodnim vrijednostima te NATURA 2000 područjima. S obzirom na njihov značaj te specifičnu genezu u kojoj se isprepliću prirodni procesi i tradicijski karakter ljudskog djelovanja njihovo je očuvanje od velike važnosti za prepoznatljivost identiteta ovog područja.

Uz krajobrazne specifičnosti turopoljskog prostora te Parka prirode "Lonjsko polje" i na glinskom su području prisutna poplavna staništa koja zauzimaju biljne zajednice crne johe (*Chietum glutinosse*) i hrasta lužnjaka (*Querceto genisetum*), a uz rijeke Kupu i Glinu, umjesto oranica, prostor u pravilu zauzimaju dolinske i močvarne livade. Prirodne atrakcije prisutne su i na petrinjskom području koje ima više razvojnih potencijala poput ekološki očuvanog tla, netaknutih šumskih zajednica (lipa, bukva i kesten), vrijednih krajobraznih cjelina Zrinske i Hrastovičke gore te brojni speleološki objekti i podzemne termalne vode. Ratna su zbivanja na ovom dijelu LAG-a uzrokovala i ekološku devastaciju ovih prostora, a prepreku za učinkovito korištenje navedenih resursa predstavljaju i minski sumnjiva područja.

1.1.5.1. Zaštićene prirodne vrijednosti

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13) prema zaštićenim kategorijama na području je LAG-a utvrđeno postojanje posebnog rezervata te Parka priroda, a u kategorijama od lokalnog značenja nalazimo spomenik prirode (1), značajni krajobraz (4) te spomenik parkovne arhitekture (1). Na području LAG-a sveukupno je utvrđeno 8 zaštićenih područja prirode, a njihova sveukupna površina iznosi 89.591,78 ha (Prilog 2). Najveću površinu zauzima Park prirode Lonjsko polje (50.650 ha) koji je najveće zaštićeno močvarno područje, ne samo u Republici Hrvatskoj, već i u cijelom dunavskom porječju.

Zaštićenim područjima prirode upravljaju javne ustanove koje obavljaju djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara,

nadziru provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode na području kojim upravljaju te sudjeluju u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode (monitoring). Na području LAG-a koji pripada Sisačko-moslavačkoj županiji, zaštićenim područjima i zaštićenim prirodnim vrijednostima upravlja Javna ustanova Zaštita Prirode SMŽ sa sjedištem u Popovači. Zeleni prsten Zagrebačke županije je javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima i zaštićenim dijelovima prirode na području Zagrebačke županije.

1.1.5.2. Ekološka mreža - Natura 2000 područja

Ekološku mrežu RH čine područja očuvanja značajna za ptice - POP područja (značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja divljih vrsta ptica od interesa za Europsku uniju, kao i njihovih staništa, te područja značajna za očuvanje migratornih vrsta ptica, a osobito močvarna područja od međunarodne važnosti) i područja očuvanja značajna za vrste i stanišne tipove - POVS područja (značajna za očuvanje i ostvarivanje povoljnog stanja drugih divljih vrsta i njihovih staništa, kao i prirodnih stanišnih tipova od interesa za Europsku uniju).

Na području Sisačko-moslavačke i Zagrebačke županije postoji 41 NATURA 2000 područja od kojih se na području LAG-a nalazi 12 (3 POP, 9 POVS) sveukupne površine 265.777,97 ha. Najveće POVS područje zauzima HR2000416 - Lonjsko polje (51.126,05 ha) koje se jednim dijelom proteže na području Grada Siska. Najveće POP područje čini HR1000004 - Donja Posavina (121.053,27 ha) također na sisačkom području (Prilog 3).

1.1.5.3. Minski sumnjiv prostor

Zbog posljedica Domovinskog rata, dio LAG-a s područja Sisačko-moslavačke županije se proteklih 20 godina suočavao sa značajnim sigurnosnim problemom te zagađenošću životnog prostora minsko eksplozivnim sredstvima i neeksplodiranim ubojnim sredstvima. Sisačko-moslavačka županija je, nakon Ličko-senjske, minski najzagađenija županija. Ukupno je 80,6 kvadratnih kilometara minski sumnjivog terena, a u 2016. se godini planira razminirati 12 kilometara, među kojima je i dio Kotar šume kod Petrinje. U pogledu gospodarskog razvoja minski sumnjiva područja više ne predstavljaju značajniju zapreku jer su infrastrukturni objekti i koridori uglavnom razminirani, a preostali teren zagađen minama uglavnom je teže pristupačan. Plan je da u 2018. godini Sisačko-moslavačka županija bude bez mina, a rok za razminiranje kompletne Hrvatske je 1. ožujak 2019. godine. Karta minski sumnjivih područja nalazi se u prilozima (Prilog 4).

1.1.6. Društvena infrastruktura

LAG Zrinska gora - Turopolje čine JLS-ovi s područja 2 jedinice područne (regionalne) samouprave – županije i to Zagrebačke županije i Sisačko-moslavačke županije. Jedinice područne (regionalne) samouprave obavljaju poslove od područnog (regionalnog) značenja, a osobito poslove koji se odnose na školstvo, zdravstvo, prostorno i urbanističko planiranje, gospodarski razvoj, promet i prometnu infrastrukturu te planiranje i razvoj mreže obrazovnih, zdravstvenih, socijalnih i kulturnih ustanova.

1.1.6.1. *Javna uprava*

LAG obuhvaća općine Orle, Lekenik, Donji Kukuzari i Martinska Ves te gradove Petrinju, Glinu, ruralno područje Grada Siska i ruralno područje Grada Velike Gorice. Dva najrazvijenija grada kojima gravitira područje LAG-a su Grad Velika Gorica koji pripada Zagrebačkoj županiji i Sisak, županijsko središte Sisačko-moslavačke županije. Unatoč blizini jakih administrativnih središta u kojima se neposredno ostvaruju prava građana, za razvoj manjih ruralnih naselja bitno je i jačanje uslužnih funkcija u djelokrugu lokalne samouprave. Na ovaj se način može pružiti potpora obavljanju administrativnih poslova od lokalnog značaja i doprinjeti revitalizaciji ruralnog područja.

1.1.6.2. *Odgoj i obrazovanje*

Na području LAG-a postoji 38 vrtića od kojih čak 32 djeluju na području Siska i Velike Gorice (uključujući i urbane dijelove naselja). U pedagoškoj je godini 2014./2015. bilo upisano 4.424 djece, a zaposleno je bilo 717 osoba. Programi osnovnoškolskog obrazovanja provode se u 58 osnovnih škola koje je pohađalo sveukupno 11.942 učenika u 618 razrednih odjela. Iako na ovom području postoji i 24 srednjih škola koje je pohađalo 5.690 učenika, potrebno je napomenuti kako određen broj učenika, posebno iz turopoljskog kraja, upisuje i srednje škole u Zagrebu. U sustavu visokog obrazovanja djeluju Metalurški fakultet u Sisku, Visoka učiteljska škola u Petrinji te Veleučilište s pravom javnosti u Velikoj Gorici.

1.1.6.3. *Zdravstvo i socijalna skrb*

Prema podacima o ugovorenim sadržajima primarne zdravstvene zaštite, na području LAG-a djeluju 63 ambulante/ordinacije opće medicine i 66 ordinacija dentalne zaštite (Prilog 5). Za zdravstvenu zaštitu žena brine se 9 ordinacija, a za zdravstvenu zaštitu djece predškolske dobi 11 ordinacija. Za bolničke potrebe stanovnici LAG-a s područja Zagrebačke županije odlaze u Zagreb, jer Velika Gorica nema bolnicu, dok se stanovnici s područja Sisačko-moslavačke županije mogu bolnički liječiti u Općoj bolnici "Dr. Ivo Pedišić" Sisak te u podružnici iste bolnice u Petrinji.

U okviru Doma zdravlja Velika Gorica kao zdravstvene ustanove Zagrebačke županije djeluje 6 područnih ambulanti koje se nalaze na području LAG-a (područne ambulante u Mraclinu, Turopolju, Črnkovecu, Velikoj Mlaki, Donjoj Lomnici i općini Orle). Pod ingerencijom Sisačko-moslavačke županije nalazi se Dom zdravlja u Sisku (s područnim ambulantama u općinama Lekenik, Martinska Ves i Donji Kukuzari) te Dom zdravlja u Petrinji (s ispostavom u Glini). Hitna medicinska pomoć organizirana je u sklopu Domova zdravlja u Velikoj Gorici, Sisku i Petrinji.

Analizom podataka Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje i Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo iz 2015. godine na području LAG-a utvrđen je sljedeći broj potrebnih timova: 84 tima u djelatnosti opće obiteljske medicine, 83 tima u djelatnosti dentalne zdravstvene zaštite (Prilog 6). Za oko 90.000 zdravstvenih osiguranika na ovom području utvrđen je potreban broj od 47 medicinskih sestara u djelatnostima zdravstvene njegе u kući bolesnika.

Na području LAG-a djeluje 15 ustanova socijalne skrbi s ukupno 872 korisnika (DZS, 2010. godina). Od 15 ustanova, četiri ustanove su Centri za socijalnu skrb (Velika Gorica, Sisak, Petrinja, Glina), šest Domova za starije i nemoćne, tri Dječja doma te po jedan Dom socijalne skrbi za tjelesno ili mentalno oštećene osobe (djecu i odrasle) i jedan Dom za psihički bolesne odrasle osobe. Jedan od tri spomenuta Dječja doma je ujedno i nacionalno značajna organizacija sa stručnjacima i pratećom infrastrukturom – SOS dječje selo u Lekeniku.

1.1.6.4. *Razvojni problemi – prirodne vrijednosti i društvena infrastruktura.*

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja prirodnih vrijednosti i društvene infrastrukture.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Niska gustoća naseljenosti
• Minski sumnjiva područja
• Pad broja upisane djece u vrtiće i škole
• Nedovoljan broj timova opće medicine, dentalne medicine, ginekoloških timova i medicinskih sestara
Podaci dobiveni od radne skupine*
<ul style="list-style-type: none">
• Neadekvatno uređenje i neravnomjeran raspored vrtića
• Neadekvatno uređenje škola
• Nedostatak sadržaja izvannastavnih aktivnosti djece i mladih

*Neki od navedenih podataka se ne prate sustavno stoga je ovaj uvid stanja na terenu dobiven kroz sastanke radnih skupina

1.1.7. Komunalna i prometna infrastruktura

1.1.7.1. *Prometna infrastruktura*

Cestovna mreža

Područje LAG-a nalazi se na značajnom prometnom položaju s obzirom da ovim područjem prolazi paneuropski prometni koridor X transeuropske prometne mreže (TEN-T) koji povezuje prostor centralne Europe s Mediteranom i Jugoistočnom Europom. Ovom trasom prolazi autocesta A3 (Bregana – Zagreb – Lipovac), a od velikog je značaja i autocesta A11 (Zagreb - Sisak) s 3 izlaza (Mraclin, Buševec, Lekenik). Osnovnu cestovnu mrežu na ovom prostoru čine sljedeće državne ceste: D3 G.P. Goričan (gr. R. Mađarske) – Čakovec – Varaždin – Breznički Hum – Zagreb – Karlovac – Rijeka (D8), D6 G.P. Jurovski Brod (gr. R. Slovenije) – Ribnik – Karlovac – Brezova Glava – Vojnić – Glina – Dvor – gr. BiH, D30 Velika Kosnica (NC311670) – čvorište Kosnica (A3) – V. Gorica – Petrinja – Hrv. Kostajnica – G.P. Hrv. Kostajnica (gr. BiH), D31 V. Gorica (D30) – Pokupsko – G. Viduševac – D6, D36 Karlovac (D1) – Pokupsko – Sisak – čvorište Popovača (A3), D37 Sisak (D36) – Petrinja – Glina (D6), D224 Mošćenica (D37) – Blinjski Kut – Sunja – Panjani (D30). Ostale prometnice na području LAG-a su županijskog, lokalnog ili lokalnog značaja.

Tehnički standard cestovne mreže nije postignut na cijelom području, a najveća odstupanja u pogledu kvalitete mogu se uočiti na lokalnim prometnicama. Od ukupne dužine cesta koje pripadaju županijskoj i lokalnoj kategoriji, oko 20 % nije asfaltirano (makadam), a u cilju unaprjeđenja ove infrastrukture potrebna je i sanacija postojećih kritičnih točaka, rekonstrukcija i opremanje te izgradnja obilaznica i spojeva radi rasterećenja gradskih središta.

Javni prijevoz putnika

Javni prijevoz putnika najviše se odvija kroz autobusni prijevoz te kroz postojeću željezničku infrastrukturu. Najveći promet ostvaruje se radi školskih i radnih putovanja (90 %), a osobito u pravcima prema većim urbanim naseljima. Opći problem na lokalnoj razini predstavlja prometna izoliranost zaselaka i manjih naselja te nedovoljan broj putnika što negativno utječe na razvoj javnog prijevoza na području LAG-a. Negativni demografski trendovi koji pogađaju mladu populaciju u ruralnim sredinama također stvaraju poteškoće vezane za organizaciju prijevoza djece u škole. Željeznički je prijevoz ograničen relativno malim brzinama, a velika većina pruga je jednotračna.

Željeznički promet

Željeznički je promet također je značajan s obzirom da se nalazi na koridoru RH1 (bivši X. paneuropski koridor) koji spaja Zapadnu i Srednju Europu s Jugoistočnom Europom (Savski Marof – Zagreb – Vinkovci – Tovarnik). Tim koridorom prolaze pruge od značaja za međunarodni promet M103 Dugo Selo – Novska i M 104 Zagreb – Sisak – Novska. Na ovom pravcu odvaja se i regionalna pruga R102 koja preko Bosne i Hercegovine spaja predmetno područje i Srednju Dalmaciju. U nacionalnim i županijskim strateškim planovima planira se također i trasa brze transeuropske pruge Sisak - Kutina. Ova se pruga planira kao dvokolosječna i velike propusne moći. Lokalna pruga L217 Sisak Caprag – Petrinja – Karlovac, koja je bila od velikog značaja za područje LAG-a, van upotrebe je i trenutno nije u planu obnove Hrvatskih željeznica. Također, ukinute su i neke željezničke veze sa Zagrebom, pa primjerice gradovi poput Petrinje i Gline nemaju direktnih linija sa gospodarskim središtem i glavnim gradom Hrvatske.

Riječni promet

Ključna riječna luka nalazi se u Sisku (luka TEN-T mreže), a uz Savu koja je plovna od Rugvice (II. klasa) sve do ušća u Dunav (III. klasa nakon Siska), plovna je i manjim dijelom rijeka Kupa od ušća Odre do ušća u Savu (oko 4 km).

Prevladava teretni promet koji je najvećim dijelom vezan uz sisacku rafineriju nafte. Ovi vodeni resursi na području LAG-a u načelu nisu dovoljni iskorišteni ali postoji velik potencijal koji se može ostvariti postizanjem više klase plovnosti (IV. klasa) osobito na dijelu nizvodno od ušća Kupe u Savu. S druge strane, putnički promet u turističke svrhe također može svrhovito doprinijeti razvoju turizma na ovom području i kao takav predstavlja vrijedan ulagački potencijal u sinergiji s razvojem drugih turističkih grana.

Zračni promet

Domaći i međunarodni zračni promet odvija se kroz Zračnu luku "Franjo Tuđman" (Međunarodna zračna luka Zagreb) na Plesu u Velikoj Gorici. Postojeća infrastruktura zračne luke obuhvaća uzletno-sletnu stazu dimenzija 3.252 x 45 metara sa deklariranim brojem operacija 30 na sat, dvije stajanke (komercijalno zrakoplovstvo - 22 pozicije i generalna

avijacija - 21 pozicija) te putnički terminal s godišnjim kapacitetom cca 1.500.000 put/god. Zbog konstantnog porasta broja putnika (6,0 % godišnje u razdoblju 2013. – 2015.) postojeći se kapaciteti proširuju kroz izgradnju novog putničkog terminala koji će u prvoj fazi moći primiti 5 milijuna putnika, a u konačnici 8 milijuna putnika godišnje. Prosječna udaljenost naselja na području LAG-a od luke iznosi oko 40 kilometara.

1.1.7.2. *Telekomunikacijska infrastruktura*

Telekomunikacijski promet na području LAG-a osiguran je putem javne komunikacije u pokretnoj i nepokretnoj mreži te kroz sustav radio komunikacija. Prema objedinjenom planu razvoja pokretne komunikacijske infrastrukture registrirano je sveukupno 40 postojećih samostojećih antenskih stupova (uključujući i urbana naselja pripadajućih JLS) ali dostupnost širokopojasnog pristupa nije ujednačena na cijelom području zbog čega se planira daljnji razvoj novih elektroničkih komunikacijskih zona.

Analiza udjela korištenja brzina nepokretnog širokopojasnog pristupa (2 Mbit/s i više) pokazuje kako na prostoru Zagrebačke županije više od 50 % kućanstava ima širokopojasni pristup dok je u Sisačko-moslavačkoj županiji taj udio nešto niži te iznosi 39,13 %. Na području LAG-a najveći pristup imaju kućanstva u gradovima te područja koja gravitiraju većim urbanim naseljima (Velika Gorica 58,49 %, Sisak 47,4 %) dok je manji broj širokopojasnih priključaka prisutan u općinskim naseljima LAG-a (Donji Kukuruzari 20,62 %, Orle 24,27 %).

1.1.7.3. *Opskrba energijom*

Elektroenergetska mreža je dobro razvijena i pokriva gotovo sva naselja na području LAG-a. Glavni proizvodni sustavi koji opskrbljuju područje LAG-a električnom energijom su TE Sisak te industrijska elektrana Rafinerije nafte Sisak. Na dijelu Zagrebačke županije za područje LAG-a značajno je transformatorsko postrojenje TS 220/110 kV Mraclin koje je s TE Sisak povezano dalekovodom naponske razine 220 kV. Važno je napomenuti kako se u sklopu TE Sisak razvija i novo plinsko kogeneracijsko postrojenje snage 230 MW električne i 50 MW toplinske energije (blok C), a u potpunosti zamijeniti dosadašnje energente - plin i lož ulje koji su dopremani iz Rafinerije Sisak.

Osnovni sustav plinoopskrbe na području LAG-a čini mreža magistralnih plinovoda kojima upravlja tvrtka Plinacro d.o.o. Za ovo je područje najznačajniji magistralni plinovod DN 500 Kozarac-Sisak kojim se osigurava opskrba plinom za sisačko i petrinjsko područje (Gavrilović). Velikogoričko područje povezano je s magistralnim plinovodom preko mjerno-regulacijske stanice Zagreb-jug. Iako distributivna plinska mreža pokriva uglavnom urbana naselja, plinifikacija je prepoznata kao strateški infrastrukturni projekt zbog čega se intenzivno radi na jačanju plinskog sustava. Kroz ovo područje prolazi i cjevovod međunarodnog Jadranskog naftovoda koji povezuje naftni terminal u Omišlu i terminal u Sisku čiji kapacitet iznosi 500.000 m³.

Obnovljivi izvori energije predstavljaju velik potencijal na području LAG-a. Osobito su značajni tokovi rijeka (Sava, Kupa) te velike šumske površine zbog korištenja biomase. Radi učinkovitijeg iskorištavanja ovih izvora energije planira se izgradnja novih hidroenergetskih građevina (HE Strelečko, HE Pokuplje i HE Drenje), a u Gradu Sisku izgradit će se

kogeneracijska elektrana na šumsku biomasu BE-TO Sisak snage 3 MWe/10 MWt koja će kao energet koristitidrvnu sječku. Na području Grada Gline u funkciji je BE-TO Glina za proizvodnju električne i toplinske energije na biomasu iz glinskih drvnih pogona, a planiraju se također MHE Fajerov mlin na rijeci Glini, elektrana na biomasu BE-TO Drvni centar te energana na šumsku biomasu u Brestu Pokupskom. Na velikogoričkom području djeluje i kogeneracijsko postrojenje Pana 1.

1.1.7.4. Vodoopskrba, odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda

Područje LAG-a nalazi se na glavnim vodonosnicima Savskog bazena ali unatoč velikim količinama pitke vode vodoopskrbni sustav nije dovoljno razvijen. Na cijelom prostoru uočljiva je neujednačena opskrbljeno stanovništva vodom, a prisutni su i značajni gubici u sustavu uslijed dotrajalosti vodoopskrbne mreže. Značajni vodoopskrbni sustavi su Sisak-Petrinja, Glina i Velika Gorica, ali u sustave javne vodoopskrbe nalazi se manje od polovice naselja. Radi se uglavnom o urbanim središtima dok ostala naselja pristup pitkoj vodi ostvaruju uz korištenje individualnih zahvata ili putem manjih lokalnih vodovoda. Veću opskrbljeno stanovništva vodom putem javnog vodovoda (više od 50 %) imaju sisačko područje i Petrinja, općine D. Kukuruzari i Martinska Ves te naselja na velikogoričkom području.

Sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda nije pratio razvoj vodoopskrbnog sustava zbog čega većina naselja nema izgrađene cjelovite sustave kanalizacije s pročišćavanjem otpadnih voda. Kvalitetni sustav odvodnje postoji na gradskim područjima i u nekim radnim zonama, ali je uglavnom mješovitog tipa, bez bioloških pročistača. U ostalim naseljima otpadne vode iz domaćinstava se ispuštaju u septičke jame, a recipijenti su vodotoci i melioracijski kanali čime se ugrožavaju stabilni ekološki uvjeti te osobito kvaliteta podzemnih voda.

Uz nedovoljno razvijeni vodoopskrbni sustav, problem predstavljaju i poplave koje se periodično ponavljaju skoro svake godine na području LAG-a te uzrokuju velike materijalne štete i evakuacije stanovništva. Unatoč velikom hidro bogatstvu i potencijalu, postoji potreba za optimalnijim raspolaganjem vodenih resursa.

1.1.7.5. Gospodarenje otpadom

Gotovo cjelokupno stanovništvo na prostoru LAG-a nalazi se u sustavu organiziranog prikupljanja otpada. Problematika vezna za gospodarenje otpadom vezana je uglavnom za sanitarno tehničke uvjete odlagališta te sanaciju postojećih divljih odlagališta. Odvojeno sakupljanje otpada provodi se uglavnom u većim naseljima putem zelenih otoka i odgovarajućih kontejnera. Međutim, dugoročno rješenje zbrinjavanja otpada riješit će se uspostavom županijskih CGO, odnosno korištenjem usluga CGO u susjednim županijama. Također se predviđa sanacija postojećih odlagališta te širenje mreže reciklažnih dvorišta i pretovarnih stanica. Odlagalište Goričica u Sisku posjeduje sve sanitarno tehničke uvjete te može obavljati predviđenu funkciju, a na velikogoričkom području odlaganje se otpada vrši na lokaciji Mraclinska Dubrava. Reciklažna dvorišta nalaze se na području Grada Siska (1) te na području Grada Velike Gorice (2).

1.1.7.6. Razvojni problemi – komunalna i prometna infrastruktura

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja komunalne i prometne infrastrukture.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Neujednačena pokrivenost širokopojasnim internetom
• Potencijal riječnog prometa nedovoljno iskorišten, kako u svrhu transporta, tako i u svrhu razvoja turizma
• Nedovoljno iskorištene mogućnosti korištenja obnovljivih izvora energije, prije svega, biomase
• Unatoč velikim količinama pitke vode, nedovoljno razvijen vodoopskrbni sustav, više od polovice naselja na području LAG-a se opskrbliju vodom iz pojedinačnih izvora
• Velika većina naselja nema izgrađen cjeloviti sustav kanalizacije s pročišćavanjem otpadnih
• Velika većina naselja odlaže otpad na neuređenim odlagalištima, odvojeno sakupljanje otpada na niskoj razini
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none">
• Željeznička pruga Sisak-Petrinja-Karlovac koja je bila od velikog značaja za LAG, je van uporabe
• Ukidanje direktnе željezničke linije Zagreb-Petrinja
• Loša povezanost lijeve i desne obale Save
• Potencijalna opasnost od odlaganja nuklearnog otpada i spalionice smeća

1.2. Gospodarske značajke područja

Prema izračunu Indeksa razvijenosti Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije iz 2013. godine kojim se svake tri godine mjeri razvijenost pojedine jedinice lokalne samouprave, općine Donji Kukuruzari, Martinska Ves i Orle te gradovi Petrinja i Glina pripadaju u 1. i 2. skupinu razvijenosti i time se svrstavaju u potpomognuta područja (Prilog 7). Od 8 jedinica lokalne samouprave koje pripadaju području LAG-a, čak ih se 5 svrstava u potpomognuta područja, a općina Donji Kukuruzari je i 2. najnerazvijenija općina u Hrvatskoj. Velika Gorica i Sisak su najrazvijenije jedinice lokalne samouprave na području LAG-a, međutim i one u pojedinim pokazateljima zaostaju u odnosu na nacionalni prosjek. Sisak, kao i sve jedinice LAG-a s područja Sisačko-moslavačke županije, ima viši postotak nezaposlenosti (20,90 %) u odnosu na nacionalni prosjek (16,0 %) i manje kretanje stanovništva, dok Velika Gorica ima niske prihode po glavi stanovnika.

1.2.1. Struktura gospodarstva po djelatnostima

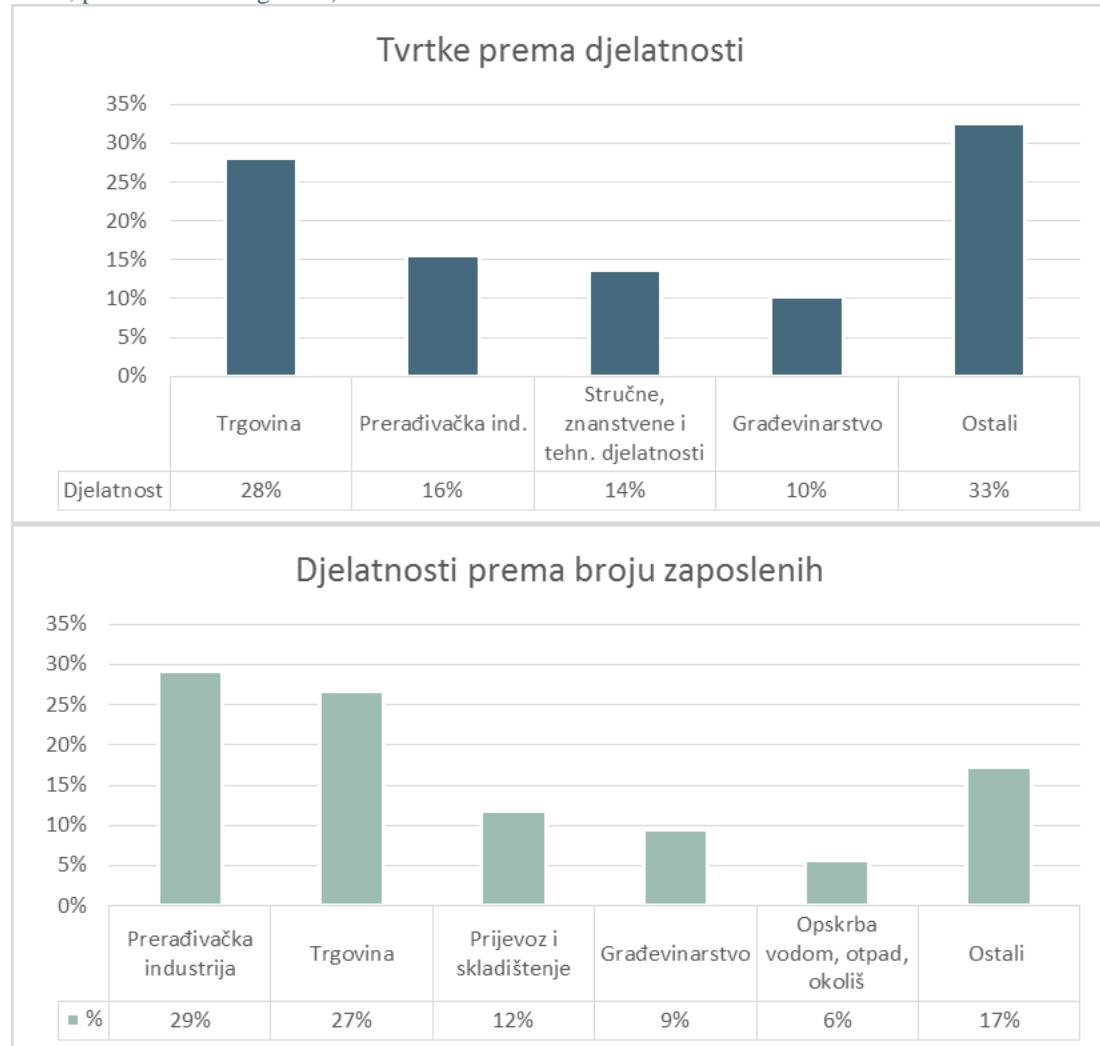
Prema podacima FINE za 2014. godinu na području LAG-a poslovalo je 2.149 tvrtki u privatnom vlasništvu koje su zapošljavale 16.903 osoba, što je za 3,32 % manje zaposlenih u odnosu na 2013. godinu. Ipak, broj tvrtki se u odnosu na 2013. povećao i to za 4,8 %. S obzirom na djelatnost, dominantne su prerađivačka industrija i trgovina. Približno 44 % tvrtki u LAG-u primarno obavlja ove dvije djelatnosti, a značajno su zastupljene i stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti kao i građevinarstvo. Prerađivačka industrija bilježi najpozitivnije trendove

u porastu zaposlenosti kao i sve većem broju registriranih tvrtki u toj industriji, dok se zaposlenost i broj tvrtki u trgovini i građevinarstvu smanjuje. Prema očekivanjima, najviše poduzetnika je registrirano na područjima LAG-a koji pripadaju Velikoj Gorici, Sisku i Petrinji. Ipak, na području Velike Gorice registrirano je 1.230 tvrtki, čak dvostruko više tvrtki nego na području Siska dok je u općinama Donji Kukuruzari i Orle registrirano 2, odnosno 8 tvrtki. Obrtnika je 2.060, a situacija je slična kao i s tvrtkama - najviše ih je na područjima gradova, a najmanje u općinama Donji Kukuruzari i Orle.

Poljoprivredna djelatnost i turizam obrađeni su detaljnije u sljedećim poglavlјima jer predstavljaju specifične razvojne potencijale za ruralne krajeve, a način i obrada podataka su složeniji jer uključuju više različitih izvora i pokazatelja.

Sljedeći grafikoni prikazuju tvrtke prema djelatnostima i broju zaposlenih:

Slika 2. Tvrta prema djelatnostima i udio djelatnosti prema broju zaposlenih (FINA, HGK Zagreb i HGK Sisak, podaci za 2014. godinu)

1.2.2. Analiza poslovanja poduzetnika

Unatoč padu broja zaposlenih, 2014. godina je što se poslovanja tiče bila uspješnija nego 2013. godina jer je došlo do povećanja prihoda, dobiti i investicija na području LAG-a. Najveću dobit od 45 % od ukupne dobiti, ostvarile su tvrtke s područjem djelatnosti u trgovini, dok se najviše ulaže u prerađivačkoj industriji. Glavni sektori prerađivačke industrije na ovom području pripadaju drvnoj, metaloprerađivačkoj te prehrambenoj industriji koja je i radno-intenzivna industrija koja zapošljava i najveći broj ljudi na području LAG-a. Veliki broj ljudi također radi i u građevinarstvu, te djelatnostima prijevoza i skladištenja. Inače, u odnosu na hrvatski prosjek, prema DZS-u, u 2014. godine mjesecne neto plaće u Zagrebačkoj i Sisačko-moslavačkoj županiji su bile za cca 6, 5 % manje pa možemo zaključiti da područje LAG-a čine radno-intenzivne djelatnosti čije su karakteristike, malo ulaganja te brojna (jeftina) radna snaga. Područja LAG-a su izrazito neravnomjerno razvijena, pa je tako općina Donji Kukuruzari sa 3 poduzetnika pri dnu ljestvice po broju poduzetnika u cijeloj Hrvatskoj, dok su poduzetnici Velike Gorice prilično uspješni i na petom su mjestu po ukupnoj visini neto dobiti prema gradovima i općinama Republike Hrvatske. U prilogu 7. nalazi se grafički prikaz Analize ukupnog poslovanja poduzetnika na području LAG-a.

1.2.3. Poslovne zone

Na području LAG-a nalazi se 5 poslovnih zona, od kojih su dvije zone potpuno izgrađene, opremljene i popunjene s više od jednog gospodarskog subjekta, i to poduzetnička zona Rakitovec, u blizini Velike Gorice i Obrtnička zona Tanina-Gorički u blizini Siska. Na velikogoričkom području također se potiču ulaganja u poslovnu zonu Kušanec te Meridian 16 Business Park koja se nalazi u privatnom vlasništvu. Meridian 16 Business Park obuhvaća površinu od 105 ha, a Grad Velika Gorica za izgradnju i prilagodbu gospodarskih objekata u ovoj poslovnoj zoni novim investitorima pruža i razne pogodnosti uključujući i smanjenje komunalnog doprinosa.

U Sisku postoje Komunalna i Južna industrijska zona, a u poslovnoj zoni Barutana planira se i Tehnološki park. U Glini postoje Poduzetnička zona Željezara, Zvonimirova, Jukinac 1 i Jukinac 2 koje se međusobno razlikuju po stupnju infrastrukturne dovršenosti i udjelu popunjenoosti stana. Na istočnom ulazu u Petrinju smještena je i poduzetnička zona Mošćenica-Poljana koja je skoro u potpunosti prodana. Izgradnja osnovne infrastrukture u zoni od prioritete je važnosti za Grad Petrinju, a ista će se provesti putem Intervencijskog plana. U ovoj se zoni planiraju nova zapošljavanja za oko 200 osoba.

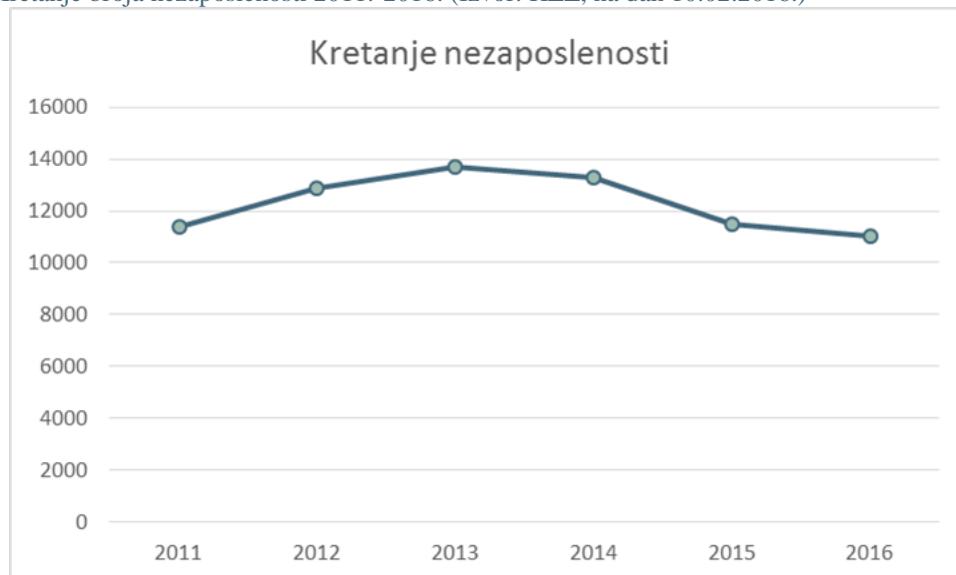
Razvoj poduzetništva na ostalim se područjima LAG-a također potiče izgradnjom sljedećih poduzetničkih zona – PZ "Veleška polja" (Općina Donji Kukuruzari), PZ "Marof" Lekenik (Općina Lekenik) te PZ "Mahovo" (Općina Martinska Ves).

1.2.4. Tržište radne snage

U siječnju 2016. godine prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje na širem području LAG-a evidentirano je 11.013 nezaposlenih osoba. Ipak, broj nezaposlenih je nešto manji od

toga, s obzirom da se ove brojke odnose i na urbana područja Velike Gorice i Siska jer do točnih podataka koji se odnose samo na ruralne dijelove spomenutih gradova nismo mogli doći. U odnosu na razdoblje prethodne godine, riječ je o smanjenju od 4 %. Prema spolnoj strukturi nezaposlenih prevladavaju žene i to u omjeru 55:45, a prema razini obrazovanja, osobe sa završenom srednjom školom čine 60 % nezaposlenih. Kao i u ostalim dijelovima Hrvatske, udio mlađih nezaposlenih do 29 godine je visok i iznosi 27,79 %. Na sljedećoj je slici prikazano kretanje broja nezaposlenih u posljednjih 5 godina.

Slika 3. Kretanje broja nezaposlenosti 2011.-2016. (Izvor: HZZ, na dan 10.02.2016.)

1.2.5. Razvojni problemi - gospodarstvo

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja gospodarstva.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> Od 8 jedinica LAG-a, 5 jedinica lokalne samouprave svrstava se u potpomognuta područja Trend smanjenja broja zaposlenih u privatnom sektoru Prevladavaju radno-intenzivne djelatnosti s malo ulaganja i jeftinom radnom snagom Nedovoljan broj potpuno izgrađenih, opremljenih i popunjениh poslovnih zona Velik broj nezaposlenih osoba na području LAG-a Visok udio nezaposlenih mlađih
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> Nespremnost stanovništva prema udruživanju i zajedničkoj suradnji koči gospodarski razvoj Niski osobni dohodci stanovništva Nedovoljna educiranost stanovnika LAG-a o mogućnostima financiranja iz raznih izvora (EU fondovi i sl.)

1.2.6. Poljoprivreda

Prema broju trgovačkih društava dominantne gospodarske djelatnosti su trgovina i prerađivačka industrija, ali treba imati na umu činjenicu da poljoprivreda (u različitim pravnim oblicima registracije poduzetnika u poljoprivredi), kao tradicionalno zastupljena djelatnost u ovim krajevima od davnina, predstavlja neiskorišteni potencijal LAG-a. Naime, prema podacima iz Fine iz 2014. godine u djelatnostima iz kategorije poljoprivrede, šumarstva i ribarstva posluje samo 3 % tvrtki i zaposleno je 1 % radnika pa možemo zaključiti da veliki dio poljoprivredne strukture čine kućanstva kojima poljoprivreda nije jedini izvor prihoda. Unatoč malom broju zaposlenih u ovoj djelatnosti, na području LAG-a nalazi se 6.425 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je čak 98 % njih registrirano kao obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo – OPG i 67 % njih su nositelji ili vlasnici muškarci, najčešće srednje stručne spreme i stariji od 56 godina.

Tablica 2. Tipovi gospodarstava na području LAG-a prema Upisniku poljoprivrednika

Tip poljoprivrednog gospodarstva	Broj PG
Obiteljsko gospodarstvo	6.303
Obrt	44
Ostali	4
Trgovačko društvo	64
Zadruga	10
Ukupno	6.425

Izvor: APPRRR

Prema registru APPRRR-a poljoprivrednih površina, 5.162 poljoprivrednih gospodarstva su tražila neki oblik potpore za obradu 32.594 hektara poljoprivredne zemlje što čini samo 15 % sveukupne površine LAG-a. Ipak, potrebno je uzeti u obzir da poljoprivredno zemljište može imati više vrsta uporabe, kao i to da neki korisnici nemaju zemlje odnosno nisu zatražili poticaje stoga je i njihov broj manji od ukupnog broja iz prethodne tablice. S obzirom na blagu konfiguraciju terena, umjereno toplu vlažnu klimu i tradiciju poljoprivredne djelatnosti od davnina, udio obrađivane poljoprivredne površine od 15 % u odnosu na ukupnu površinu LAG-a bi mogao biti i veći. Također, ovo područje se suočava i s problemom usitnjjenosti parcela, s obzirom da se na navedenoj površini nalazi 41.626 ARKOD parcela, iz čega proizlazi da je prosječna veličina parcele 0,78 ha i stoga tako mala zemljišta često ne mogu generirati značajniju poljoprivrednu proizvodnju, dok primjerice samo 29 PG-ova posjeduje parcelu veću od 100 hektara (0,56 % svih PG-ova).

Tablica 3. Prikaz podataka iz ARKOD baze podataka na dan 31.12.2015.

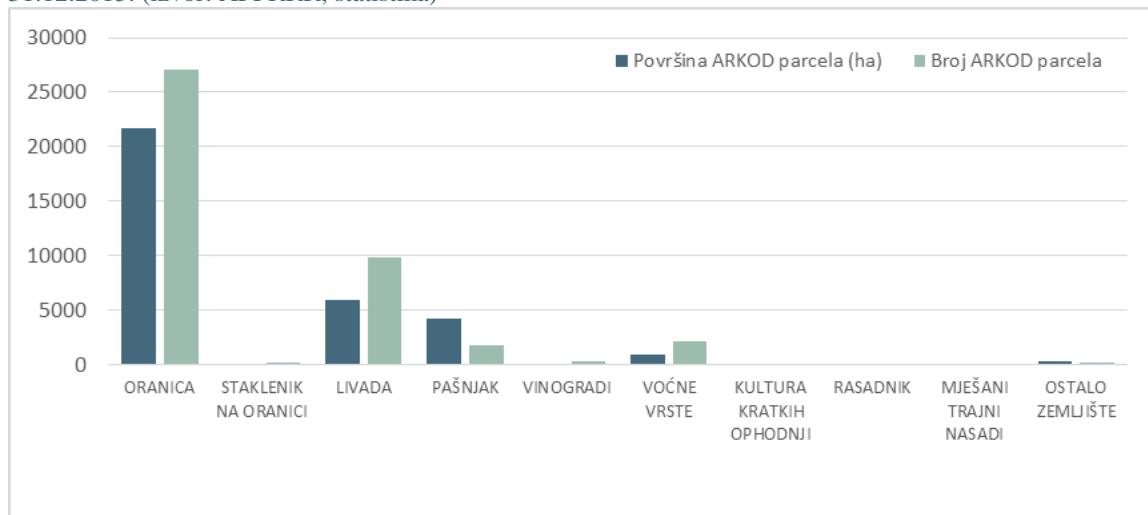
Kategorija (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)
<3	2.573	9.548	3.683
≥3 i <20	2.347	24.645	15.056
≥20 i <100	213	5.909	8.431
≥100 i < 1.500	29	1.524	5.424

Kategorija (ha)	Broj PG	Broj ARKOD parcela	Površina (ha)
>=1.500	0	0	0
Ukupno	5.162	41.626	32.594

Izvor: APPRRR

Prema vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta, najviše je oranica, livada i pašnjaka, a najviše zatraženih potpora 2015. godine, s obzirom na kulture, odnosilo se na kukuruz, livade, ugare, travnjake i pašnjake. Nažalost, unatoč pogodnim prirodnim karakteristikama za voćarstvo i povrtlarstvo, površina pod rasadnicima i voćnim vrstama ima jako malo, pa možemo zaključiti da na ovom području prevladava ratarstvo i kulture pogodne za ishranu stoke.

Slika 4. Broj i površina ARKOD parcela po vrsti uporabe poljoprivrednog zemljišta na području LAG-a na dan 31.12.2015. (izvor: APPRRR, statistika)

Najvažnije grane poljoprivrede na području LAG-a su uzgoj mlječnih i mesnih pasmina goveda i ovaca, uzgoj svinja, a od ratarskih kultura, najviše se uzbajaju kukuruz, ječam, i zob za ishranu stoke. Prema Nacionalnom programu očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina životinja Republike Hrvatske na ovom području se ističu zaštićene pasmine turopoljske svinje, crne slavonske svinje, hrvatskog hladnokrvnjaka, hrvatskog posavca te sive pčele. U ovom području je uzgoj stoke zastavljen od davnina pa tradicija Mesne industrije Gavrilović u Petrinji traje više od 300 godina. Brojno stanje stoke iz Upisnika poljoprivrednika nalazi se u prilogu 8.

U uzgoju voća zastupljeni su šljiva, kruška, jabuka, orah, a zadnjih par godina opet se revitalizira vinogradarstvo. Ovo je područje (pogotovo područje LAG-a u Sisačko-moslavačkoj županiji) poznato i po pčelarstvu i proizvodnji visokokvalitetnog meda pa se na ovom području nalazi čak 21.455 košnica.

Ekološka poljoprivreda zauzima sve značajnije mjesto u poljoprivrednoj proizvodnji LAG-a pa je tako prema zadnjim podacima iz 2013. godine bilo registrirano 89 ekoloških proizvođača. Također na području Petrinje i Velike Gorice traženo je poticaja za 29,67 hektara jabuke i ljeske integrirane proizvodnje. U odnosu na ukupnu ARKOD površinu od cca 32.500 hektara, možemo reći da integrirana proizvodnja je zanemarivo jako malo prisutna na području LAG-a.

1.2.6.1. Razvojni problem – poljoprivreda

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja poljoprivrede

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> • Jako mali broj zaposlenih i tvrtki kojima je primarna djelatnost poljoprivreda • Prema tipu poljoprivrednih gospodarstava, mali udio trgovačkih društava • Mali broj poljoprivrednih zadruga registriranih na području LAG-a – nedostatak povezivanja poljoprivrednih proizvođača • Visoka prosječna starost poljoprivrednika • Samo 15 % od ukupne površine LAG-a je registrirana poljoprivredna površina • Problem usitnjjenosti parcela • Mali broj parcela većih od 100 hektara • Mali broj površina pod rasadnicima i voćnim vrstama, prevladava ratarstvo
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> • Nedovoljno razvijeno voćarstvo, povrtlarstvo te uzgoj aromatičnog bilja za što postoji veliki poljoprivredni potencijal • Nedovoljan broj distributivnih centara i hladnjaka na području LAG-a za viškove poljoprivredne proizvodnje (samo jedan Distributivni centar, na području Turopolja) • Niska razina obrazovanja poljoprivrednika • Nejasni kriteriji u zakonu o poljoprivrednom zemljištu • Neriješeni imovinsko-pravni odnosi i zemljjišne knjige

1.2.7. Turizam

Za područje LAG-a ne postoji sustavna evidencija turističkih objekata i sadržaja, no prema podacima županijskih turističkih zajednica te turističkih zajednica općina i gradova, na prostoru LAG-a postoje potencijali za razvoj ruralnog turizma. Ipak, osim županijskih turističkih zajednica, turističke zajednice imaju samo gradovi Velika Gorica, Sisak i Petrinja, te općina Lekenik, dok ostale jedinice lokalne samouprave to nemaju. Očuvana kulturna i prirodna baštine, rijeke Kupa, Lonja, Glina, Sava i Petrinjčica, Park prirode Lonjsko polje, povoljan geoprometni položaj, turističke i kulturne manifestacije mogu potencirati razvoj turizma na ovom području (Tablica 4).

Tablica 4. Izbor iz turističke ponude LAG-a Zrinska gora - Turopolje

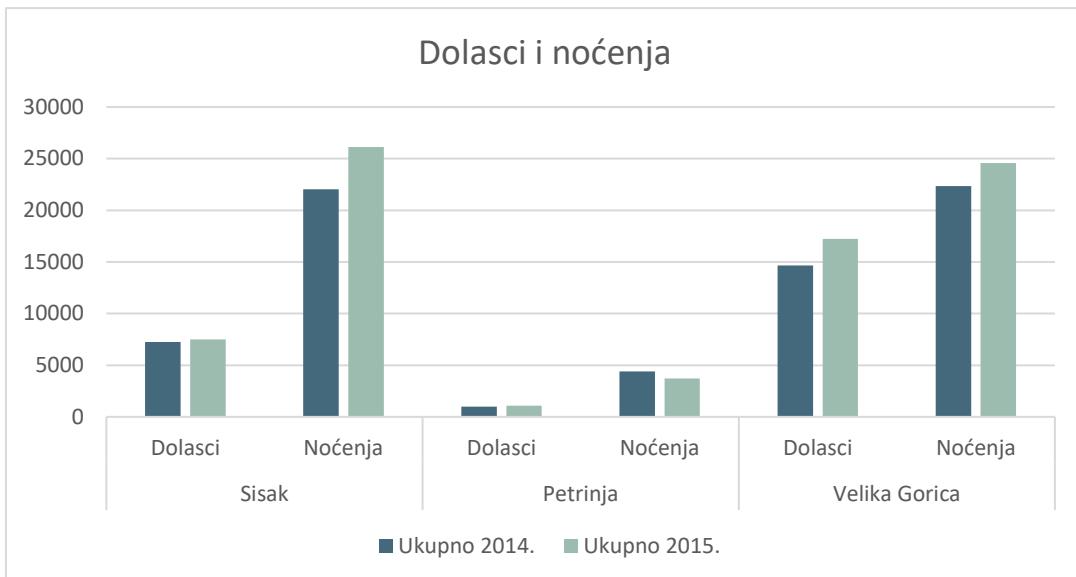
Barokna kapelica sv. Barbare u Velikoj Mlaki
Arheološki park Andautonija u Ščitarjevu
Legendfest u Starom Dvorcu Lukavec – festival narodnih priča, legendi i mitova
Izletište Ključić brdo
Letovanić – selo pokraj Kupe
Seosko imanje Stari dud
Izletište Odranski Ribič

Etno kuća Novo Čiče
Ribolovna područja Save, Kupe i Odre
Lovište Turopoljski lug
Park prirode Lonjsko polje
Ciklorute Lonjskog polja
Izletište "Korablja Tišinić" Taborište
Eko resort Mlinski kamen
Etnološka radionica "Od lana do platna" Petrinja
Galerija moderne umjetnosti "Krsto Hegedušić" Petrinja
Tematski put – putovima bana Josipa Jelačića kroz Turopolje i Banovinu
Manifestacije: Dani vina i kestena Petrinja, Lovrenčeve u Petrinji, Sv. Jakov u Mošćenici, Dani Grada Gline, Dan općine Lekenik, Dani bana Jelačića i poštara Klempaja Lekenik

Izvor: (HGK, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, LAG Zrinska gora - Turopolje, obrada autora prema informacijama sa stranica tur. zajednica)

Prema podacima prikupljenim od Turističkih zajednica Sisačko-moslavačke županije i TZ Grada Velike Gorice, na području LAG-a ima 434 postelja, no općina Orle i općina Donji Kukuruzari nemaju niti jednu smještajnu jedinicu. U 2015. godini evidentirano je 25.557 dolazaka i 52.587 noćenja što je povećanje za 10,78 % dolazaka i 8,2 % noćenja u odnosu na 2014. godinu. Prosječna duljina boravka turista u destinaciji iznosi 2 noćenja. Prema pozitivnom trendu vidljivom iz podataka i povećanju broja dolazaka naspram noćenja, možemo proporcionalno zaključiti kako bi se i broj noćenja povećao ukoliko bi se povećali smještajni kapaciteti, a to uključuje i sektor ruralnog turizma prema kojem je i LAG razvojno orijentiran. No, treba voditi računa i o povećanju broja sadržaja koji bi posjetitelja zadržao u destinaciji dulje od 2 dana. U noćenjima i dolascima prevladavaju strani turisti pa je tako primjerice ovo područje posjetilo 34,1 % više stranih turista nego domaćih. Razlog veće evidencije stranih gostiju proizlazi iz činjenice da domaći gosti najčešće dolaze na jednodnevne izlete te nisu toliko registrirani u statistikama koje se vode za dolaske/noćenja, stoga je broj tih jednodnevnih posjeta ostavljen slobodnoj procjeni.

Slika 5. Dolasci i noćenja na području LAG-a

Izvor: DZS i TZ (2015.)

1.2.7.1. Razvojni problem – turizam

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja turizma

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none"> Na pojedinim JLS-ima gdje nema TZ-a, ne postoji sustavna evidencija turističkih objekata i sadržaja Nedovoljni smještajni kapaciteti
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none"> Nedovoljno promicanje turističke ponude i destinacije te nedostatak veće prepoznatljivosti na relevantnom tržištu Nedovoljno umrežavanje turističkih dionika Neadekvatni ugostiteljski kapaciteti, slaba gastronomска ponuda Nedovoljno educirani kadar za rad u turizmu Nedovoljno vinskih cesta i biciklističkih staza Nedovoljno iskorišten potencijal biciklističkih staza i ruta Nedovoljna valorizacija kulturne i prirodne baštine kao turističkog potencijala LAG-a (Lonjsko polje, Zrinska gora, lov, ribolov, tradicionalni zanati i sakralni objekti, razne utvrde..) Većina lovnog turizma se odvija u sivoj zoni

1.2.8. Šumarstvo

Šume imaju velik značaj na ovim prostorima te zauzimaju 71.922,78 ha što iznosi 35 % ukupne površine LAG-a (Prilog). Više od polovice šumskih površina nalazi se u državnom vlasništvu, a njima upravljuju Hrvatske šume d.o.o. putem svojih podružnica u Zagrebu (šumarija Velika Gorica) i Sisku (šumarije Glina, Lekenik, Petrinja i Sisak). Svim državnim šumama gospodari se u skladu s FSC standardom dok se za šume u privatnom vlasništvu može utvrditi kako postoje površine za koje još uvijek nije napravljen program gospodarenja, a privatni su šumoposjednici najčešće osobe starije životne dobi te nemaju potrebne kapacitete i znanja za uspješno upravljanje šumskim posjedima.

U nižim dijelovima LAG-a prisutne su šume hrasta lužnjaka, crne johe i poljskog jasena dok u višim predjelima prevladavaju hrast kitnjak, pitomi kesten i bukva. Šume hrasta lužnjaka od osobitog su gospodarskog značaja te imaju veliku tradicijsku vrijednost (osobito u Turopoljskom kraju) ali su zbog visokog postotka oštećenja ujedno i najugroženija skupina. Slična je situacija i s pitomim kestenom (rak kestenove kore) po kojem je naročito poznat dio LAG-a u sisačko-moslavačkom prostoru. Pitomi kesten ubrzano propada a predstavlja izuzetan gospodarski potencijal za uzgoj i iskorištavanje u drvnoj industriji, u pčelarstvu te u prehrabrenoj industriji radi svojih plodova. U Petrinji je osnovana i Javna ustanova za obrazovanje odraslih - Centar za šljivu i kesten, koja također ima registriran program za obrazovanje odraslih za zanimanje "Ekološki poljoprivredni gospodarstvenik".

Na području LAG-a registriramo je ukupno 15 licenciranih izvoditelja radova u šumarstvu što čini 32,6 % svih licenciranih proizvođača na razini pripadajućih županija. Na šumarstvo se nadovezuje idrvno prerađivačka industrija koja, s obzirom na prirodne potencijale, dodatno može povećati svoj udio u gospodarskoj strukturi. Udio broja tvrtki u kategoriji Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo iznosi tek 3 %, a u sektoru je zaposleno oko 1 % radnika. Također, zbog obilja drvne mase, na području LAG-a moguća su ulaganja u proizvodnju energije dobivene iz biomase drveta. Šumsko područje značajno je i kao sekundarni resurs te omogućava održivo korištenje nedrvnih šumskih proizvoda, osobito kestena i gljiva.

Trenutno najveći problem u gospodarenju šumama predstavljaju minirane površine, a njihovim razminiranjem oslobodit će se drvna sirovina te dodatno ojačati kapaciteti u drvorerađivačkom sektoru.

Velike šumske površine značajne su i za razvoj šumskog turizma uz uvjet da se ne narušava stabilnost i biološka održivost ekosustava. U ovom kontekstu posebno je važno istaknuti vrijedna NATURA 2000 područja koja imaju razvijenu posjetiteljsku infrastrukturu. Tako se npr. na području Lonjskog polja nalazi sveukupno 9 biciklističkih staza, 3 info centra i 4 poučne staze. Slična se infrastruktura može razvijati i u ostalim šumskim područjima kojima ne upravljuju ustanove za upravljanje zaštićenim područjima, a dodatnu prednost cijelog kraja predstavlja i relativna blizina urbanih središta LAG-a. U okvire ove djelatnosti potrebno je uključiti i lovstvo koje, osim važne uloge u zaštiti biljnih i životinjskih vrsta, također ima velik turističko-rekreativni potencijal o čemu svjedoči podatak da na području LAG-a djeluje sveukupno 47 lovačkih udruženja odnosno društava te čine trećinu lovačkih društava na području pripadajućih županija.

1.2.8.1. Razvojni problemi – šumarstvo

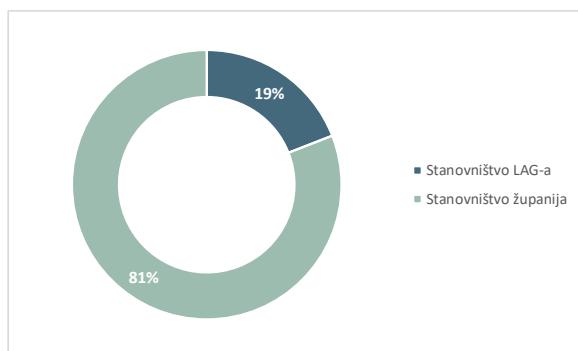
U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja šumarstva.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Za pojedine šume u privatnom vlasništvu nije napravljen program gospodarenja
• Privatni šumoposjednici nemaju potrebne kapacitete za uspješno gospodarenje svojim šumskim posjedima
• Ugroženost pitomog kestena
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none">
• Nedovoljno uređene biciklističke, poučne i pješačke staze
• Neadekvatno gospodarenje šumskim površinama u privatnom vlasništvu

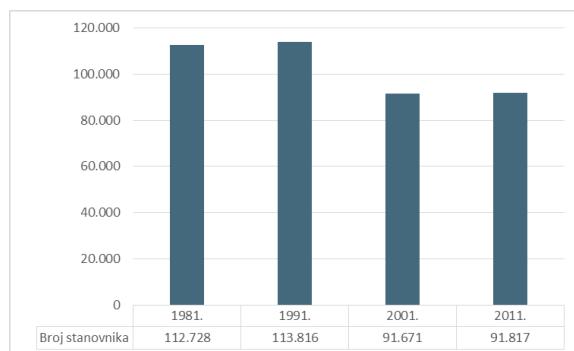
1.3. Demografske i socijalne značajke područja

1.3.1. Kretanje broja stanovnika

Prema posljednjem popisu stanovništva iz 2011. godine na području je LAG-a zabilježeno 91.817 stanovnika što iznosi 18,7 % stanovništva Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije. Kretanje broja stanovnika u razdoblju 1981. - 2011. godine ukazuje na kontinuiran prosječan godišnji pad broja stanovnika za 6,6 % uz iznimku posljednje popisne godine u kojoj je zabilježen blagi porast. Ovdje je potrebno napomenuti kako je porast broja stanovnika zabilježen samo u Gradu Petrinji te ruralnom području Grada Velike Gorice dok ostale članice LAG-a bilježe negativan trend. Od ukupnog broja stanovnika 51,0 % su žene (46.852) dok muškarci čine 49,0 % udjela (44.965). Prema nacionalnoj pripadnosti, najviše je Hrvata (89,8 %), zatim Srba (7,0 %), Bošnjaka (0,8 %) i pripadnika romske nacionalne manjine (0,6 %).

Slika 6. Udio stanovništva LAG-a na području Zagrebačke i Sisačko-moslavačke županije (DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, 2011.)

Slika 7. Kretanje broja stanovništva na području LAG-a u razdoblju od 1981.-2011. godine (DZS, Naselja i stanovništvo Republike Hrvatske 1857.-2001.).

1.3.2. Dobna struktura stanovništva

Iako je, u odnosu na prethodno popisno razdoblje, na području LAG-a zabilježen blagi rast broja stanovnika (0,2 %), općenito se može utvrditi kako su prisutni negativni trendovi s

obzirom na dobnu strukturu stanovništva. U periodu 2001. - 2011. primjećuje se smanjenje broja mladih osoba (0-19 godina) s 21.572 u 2001. godini na 20.084 osoba u 2011. godini što predstavlja pad za 6,9 %. Najveći udio u ukupnoj populaciji čini zrelo stanovništvo (50.593) ali problem predstavlja povećanje udjela kod starijeg stanovništva (22.816) koji je u oba promatrana razdoblja veći od udjela mladog stanovništva. U prilozima je prikazana i usporedba glavnih dobnih skupina (Prilog.)

Tablica 5. Prikaz dobne strukture stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativno područje	2001.			2011.		
	0-19	20-59	60 +	0-19	20-59	60 +
LAG Zrinska gora - Turopolje	21.572	48.899	22.211	20.084	50.593	22.816
Sisačko-moslavačka županija	41.820	97.186	45.920	34.495	92.717	45.227
Zagrebačka županija	75.109	172.620	59.962	70.086	177.389	70.131

Izvor: DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2001./2011.

Radno sposobno stanovništvo (15-64) čini 66,3 % (62.004) udjela u ukupnom broju stanovnika pri čemu je broj muškaraca (31.858) nešto viši u odnosu na broj žena (30.146). Uzdržavano stanovništvo čini 33,7 % udjela (31.489), ali je ovdje potrebno napomenuti kako je udio mlađe populacije manji u odnosu na starije stanovništvo što u konačnici negativno utječe i na dobnu strukturu radnog kontingenta.

1.3.3. Demografska kretanja

Prirodni prirast na području LAG-a u 2011. godini iznosio je -392 (853 živorođenih, 1.245 umrlih) što ukazuje na pad od 12 % u odnosu na prethodno popisno razdoblje kada je prirodni prirast iznosio -350 (784 živorođenih, 1.134 umrlih). Negativan prirast zabilježen je na čitavom području LAG-a osim na ruralnom dijelu Velike Gorice gdje je iznosio +37. Najveći negativan prirast registriran je u Petrinji i Glini, a iznosio je -133 odnosno -119. Uzrok negativnim demografskim kretanjima treba tražiti u činjenici da je ovo područje bilo pogodeno ratom zbog čega se dosta stanovništva (prije svega srpske nacionalne manjine) iselilo, a mnoga su naselja na području LAG-a u Sisačko-moslavačkoj županiji doživjela značajan pad broja stanovnika.

Vitalni je indeks (broj živorođenih u odnosu na 100 umrlih) u 2011. godini za promatrano područje iznosio 68,5 (Prilog). U 2001. vrijednost vitalnog indeksa bila je 69,1 što znači da je došlo do pada broja živorođenih i dodatnog smanjenja udjela mlađe populacije u ukupnom stanovništvu. Najveća vrijednost vitalnog indeksa zabilježena je na ruralnom području Velike Gorice (112,8) dok je najmanja zabilježena u Općini Martinska Ves (35,7).

Koeficijent starosti (udio osoba starijih od 60 godina) u 2011. godini iznosio je 24,4, dok je indeks starenja (udio osoba starijih od 60 godina u odnosu na osobe mlađe od 20 godina) iznosio 113,6 (Prilog). U odnosu na 2001. godinu i koeficijent starosti i indeks starenja su se povećali za 1,8 % odnosno 10,3 %, a njihove su vrijednosti višestruko premašile granicu održivosti što znači da se stanovništvo nalazi u procesu starenja. Prosječna starost na području LAG-a iznosi 41,7 što odgovara prosjeku na županijskim razinama (41,8) ali u usporedbi s prethodnim popisnom razdobljem primjetan je porast ove vrijednosti koja je tada iznosila 40,3 godine.

1.3.4. Obrazovna struktura stanovništva

Obrazovnu strukturu stanovništva starosti 15 i više godina čini 67.708 osoba s nekim obrazovnim stupnjem, dok 11.005 osoba nema stečeno osnovnoškolsko obrazovanje (Prilog). Najveći udio u obrazovnoj strukturi čine osobe srednjoškolske kvalifikacije (61,0 %), zatim osobe s osnovnoškolskim obrazovanjem (28,9 %), a najmanji udio čini visokoobrazovano stanovništvo (10,1 %). Analizom obrazovne strukture stanovništva s obzirom na spol uočljivo je kako u segmentu osoba bez škole i s nezavršenom osnovnom školom najveći udio čine žene s visokih 71,5 % udjela, a općenito se može utvrditi kako je obrazovna struktura na području LAG-a slična obrazovnoj strukturi na razini pripadajućih županija.

1.3.5. Školstvo i visoko obrazovanje

Predškolski odgoj na području LAG-a provodi se u 38 vrtića (uključujući i vrtiće u urbanim naseljima Siska i Velike Gorice). U pedagoškoj je godini 2014./2015. bilo upisano 4.424 djece, a zaposleno je bilo 717 osoba (Prilog). Depopulacija i pad nataliteta na području LAG-a odražavaju se i na broj djece u sustavu obrazovanja. Primjerice, iako je broj vrtića isti kao i prethodne pedagoške godine, broj vrtičke djece se smanjio za 2,81 % u odnosu na pedagošku godinu 2013./2014. Zanimljiv statistički podatak je da na području Turopolja i Velike Gorice dolazi do povećanja broja vrtičke djece i otvaranja novog vrtića u Velikoj Mlaki, dok se na sisačkom području smanjuje broj vrtičke djece. Na području LAG-a također postoje općine u kojima nema ustanova za predškolski odgoj zbog čega djeca ostaju u kućanstvima ili moraju potražiti navedene usluge izvan administrativnih granica svoje jedinice. Od svih općina na području LAG-a, samo općina Lekenik ima organiziran predškolski odgoj i to u sklopu SOS dječjeg sela Lekenik. Gradu Velikoj Gorici pripada čak 10 područnih vrtića, dok Sisak ima samo jedan područni vrtić. U većini slučajeva, osnivač vrtića je općina ili grad, no u Velikoj Gorici djeluju i 3 privatna vrtića, dok na području Siska ne postoji niti jedan privatni vrtić.

Na području LAG-a postoji 58 osnovnih škola, no tako velika brojka uključuje i područne škole gradova Velike Gorice i Siska. Čak 16 matičnih i područnih škola pripadaju Gradu Velikoj Gorici dok 15 područnih škola pripada Gradu Sisku. Škole pohađa sveukupno 11.942 učenika, a nastava se provodi u 618 razrednih odjela sa 1.069 zaposlenih učitelja (Prilog). Kao i broj vrtičke djece, u odnosu na prethodnu školsku godinu, broj djece na kraju školske godine bio je manji za 3,2 % i 4 razredna odjela. Na području Gradova Velike Gorice, Siska i Petrinje postoje i 3 umjetničke škole koje pohađa 605 učenika te posebne škole s razrednim odjelima za djecu i mladež s teškoćama u razvoju (83 učenika).

Na području LAG-a u gradovima su registrirane 24 srednje škole koje je na kraju školske godine 2013./2014. pohađalo 5.690 učenika (Prilog). Najveći udio škola odnosi se na tehničke i srodne škole te industrijsko obrtničke škole. U odnosu na prethodnu školsku godinu, broj učenika se smanjio za 0,66 %, a nastava se kao i prethodne godine provodila u 228 razrednih odjela. Mnogi učenici iz Turopolja, osim srednjih škola iz Velike Gorice, upisuju i srednje škole u Zagrebu, ali točni podaci o broju tih učenika nisu dostupni. U Sisku postoje specijalne srednje škole za mladež s teškoćama u razvoju i srednje škole za odrasle.

Programi visokog obrazovanja zastupljeni su kroz dislocirane studije Sveučilišta u Zagrebu na području Siska i Petrinje, dok u Velikoj Gorici djeluje Veleučilište s pravom javnosti te Institut za istraživanje i razvoj održivih eko sustava. U Sisku se nalazi Metalurški fakultet, a u Petrinji Visoka učiteljska škola Sveučilišta u Zagrebu. Metalurški fakultet danas djeluje u Republici Hrvatskoj kao jedina znanstveno-nastavna ustanova iz područja tehničkih znanosti, polja metalurgije i izvodi sveučilišni redoviti preddiplomski, diplomski i poslijediplomski doktorski studij Metalurgija i Industrijska ekologija, kao i sveučilišni izvanredni stručni studij Ljevarstvo. U akademskoj godini 2013./2014. bilo je upisano 109 studenata. Odsjek u Petrinji Učiteljskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u akademskoj godini 2013./2014. imao je upisano 430 studenata. Veleučilište Velika Gorica je visokoobrazovna ustanova koja provodi pet stručnih (Održavanje računalnih sustava, Održavanje motornih vozila, Održavanje zrakoplova, Upravljanje u kriznim uvjetima i Očna optika) i tri diplomska (Krizni menadžment, Upravljanje logističkim sustavima i procesima i Informacijski sustavi) specijalistička stručna studija. Na sve studije u akademskoj godini 2013./2014. bilo je upisano 896 studenata.

1.3.5.1. Razvojni problemi

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja demografije.

Analiza stanja

- Ratom pogodjena područja doživjela značajan pad broja stanovnika
- Smanjivanje broja mladih
- Kontinuirani pad prirodnog prirasta
- Starenje stanovništva (iznad kritičnih granica)
- Osobe s VSS čine najmanji udio u obrazovnoj strukturi stanovnika

1.3.6. Kultura

Kulturne aktivnosti u općinama i ruralnim naseljima uglavnom su zastupljene kroz velik broj lokalnih kulturnih manifestacija te događanja u društvenim domovima. Veća urbana naselja, s druge strane, te blizina gradova Siska i Velike Gorice pružaju dodatnu ponudu koja može odgovoriti na potrebe stanovništva.

Prema očevidniku kazališta na ovom području djeluju sljedeće ustanove: Gradske kazalište Sisak (Sisak) i Gradske kazalište Scena Gorica (Velika Gorica). Na velikogoričkom području djeluje sveukupno 10 knjižnica od čega su polovica osnovnoškolske knjižnice, 4 se nalaze u sklopu ustanova za srednjoškolsku naobrazbu te 1 Gradska knjižnica u Velikoj Gorici. Na sisačkom se području nalazi sveukupno 27 ustanova u sklopu knjižnične djelatnosti, a uz postojeće gradske (Glina, Petrinja, Sisak) i školske knjižnice potrebno je spomenuti i knjižnicu franjevačkog samostana u Čuntiću te Narodnu knjižnicu i čitaonicu Vlado Gotovac u Sisku. U Sisku se također nalazi i Državni arhiv. U muzejskoj djelatnosti djeluju Muzej Turopolja (Velika Gorica), galerija "Krsto Hegedušić" (Petrinja), Gradske muzeje Sisak te Gradska galerija Striegl (Sisak). Na području audiovizualnih djelatnosti postojeće kinodvorane se nalaze u Domu kulture Kristalna kocka vedrine (Sisak) i u sklopu Pučkog otvorenog učilišta u Velikoj

Gorici s napomenom iako se ove kinodvorane ne nalaze na prostoru LAG-a svojom ponudom ipak obuhvaćaju predmetno područje.

1.3.7. Civilno društvo

Na području LAG-a evidentirano je 770 organizacija civilnog društva sa sjedištem u Sisačko-moslavačkoj i Zagrebačkoj županiji. Prema području djelovanja najviše je registrirano sportskih udruga, zatim slijede udruge iz kulture i gospodarstva te udruge čije se aktivnosti vežu uz socijalne djelatnosti te zaštitu i spašavanje (Prilog). Na području kulturnog djelovanja najviše se ističu kulturno umjetnička društava kao vrijedni nosioci očuvanja lokalne tradicije, dok su u gospodarskoj kategoriji najviše aktivna lovačka društva i poljoprivredne udruge. Na području LAG-a djeluje i 86 vatrogasnih društava (uključujući i DVD u naseljima), a velika je pažnja posvećena i socijalnom djelovanju u okviru kojeg se nastoji poboljšati kvaliteta života u zajednici, osobito kod ugroženih skupina.

U odnosu na broj stanovnika LAG-a (91.817) može se uočiti kako na 100 stanovnika prosječno dolazi 0,8 udruga što je ispod županijske razine u kojoj na 100 stanovnika dolazi u prosjeku 1 udruga. Udruge se također susreću i s problemima vezanim za izvore financiranja svojih aktivnosti jer uglavnom ovise o lokalnim proračunima i donacijama, a uočava se i mogućnost dodatnog povezivanja i suradnje. Unatoč navedenim nedostacima organizacije civilnog društva na području LAG-a posjeduju širok spektar djelovanja, a sposobnost brzog uočavanja lokalne razvojne problematike čini ih nezamjenjivim dijelom društvene strukture u kontekstu revitalizacije ovog prostora. Zbog navedenog, potrebno je i dalje poticati razvoj civilnog društva koje na jedinstven način putem svojih aktivnosti može unaprijediti kvalitetu života izravno prepoznajući specifične potrebe lokalne zajednice.

1.3.7.1. Razvojni problemi

U nastavku je dan pregled razvojnih problema iz područja civilnog društva.

Analiza stanja
<ul style="list-style-type: none">
• Samo 0,8 udruga po stanovniku (manje od prosjeka RH)
Podaci dobiveni od radne skupine
<ul style="list-style-type: none">
• Siromaštvo
• Socijalna isključenost ugroženih skupina društva

2. SWOT analiza razvojnih mogućnosti područja

Kroz sastanke radnih skupina, identificirana je SWOT analiza, odnosno analiza razvojnih snaga, slabosti, prilika i prijetnji LAG-a Zrinska gora - Turopolje. SWOT analiza sažeto prikazuje situaciju na svim područjima društveno-gospodarskog djelovanja na razini cijelog LAG-a. Snage i slabosti se odnose na unutarnje čimbenike povezane s određenim sektorom ili područjem, dok se prilike i prijetnje odnose na vanjske čimbenike, najčešće izvan kontrole na lokalnoj razini.

SWOT analiza ima svoju jasnu svrhu, ne samo u sažetom prikazu situacije, nego i u definiranju ciljeva kojima se treba težiti. Prikazuje se u tabličnoj formi u kojoj se na sažet i precizan način navode sva 4 aspekta analiziranog tematskog područja. Prilikom korištenja ovog alata potrebno je jasno razlikovati unutarnje od vanjskih čimbenika, a posebno obratiti pažnju na situacije koje mogu imati dvojnu prirodu učinka, odnosno na slučajevе kada snage mogu biti slabosti, a prilike mogu biti prijetnje.

Metodološki gledano SWOT analiza daje pregled trenutnog stanja za svaki promatrani sektor kroz 4 gore navedena čimbenika (Snage - Slabosti - Prilike - Prijetnje). Snage predstavljaju pozitivna unutarnja svojstva koja smo prepoznali na području LAG-a. One služe kao glavni pokretački potencijal koji je potrebno dodatno učvrstiti ali i kao poluga pomoću koje možemo lakše iskoristiti prilike koje nam se pružaju u okruženju. Slabosti predstavljaju negativna unutarnja svojstva, a njihovo objektivno prepoznavanje od velike je važnosti za daljnji razvoj područja jer izravno ukazuju na relevantne tematske cjeline koje mogu biti unaprijeđene kako bi u konačnici prerasle u snage. S druge strane, prilike predstavljaju vanjske faktore koji bi mogli utjecati pozitivno na razvoj našeg područja. Njihov utjecaj se mora jasno prepoznati u okviru zadanih tematskih smjernica, a u skladu s tim potrebno je na odgovarajući način planirati i projektne aktivnosti. Prijetnje predstavljaju negativni aspekt situacije te ujedno i vanjski čimbenik na koji najčešće nije moguće izravno utjecati. Ispravno uočavanje prijetnji može značajno unaprijediti strateški okvir djelovanja u smislu minimiziranja rizika negativnih pojava odnosno učinkovitog ublažavanja eventualnih neželjenih posljedica.

Uvid u trenutnu situaciju predočenu kroz SWOT analizu razvijen je na temelju socio-ekonomiske analize područja, odnosno konkretnih podataka, te zajedničkim radom konzultanata i radne skupine na zajedničkim tjednim sastancima. SWOT analiza nastala na ovim temeljima, predstavlja osnovu za razvoj ciljeva, prioriteta i mjera Lokalne razvojne strategije.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> ■ krajobrazna raznolikost ■ zaštićene prirodne vrijednosti i NATURA 2000 područja ■ očuvani prirodni resursi ■ blizina Zagreba i geografski položaj LAG-a u središnjem dijelu Hrvatske ■ povoljni klimatski uvjeti za razvoj poljoprivredne proizvodnje različitih	<ul style="list-style-type: none"> ■ loše stanje nerazvrstanih cesta i neobnovljene željezničke pruge ■ nedostatna prometna povezanost (ukidanje pruga, slaba povezanost lijeve i desne obale rijeke Save) ■ nizak natalitet te izrazito starenje stanovništva

<p>kultura (voćarstvo, vinogradarstvo, pčelarstvo, ribarstvo, peradarstvo, proizvodnja i prerada mesa i mlijeka, aromatično bilje..)</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ postojanje autohtonih pasmina (turopoljska svinja, hrvatski posavac...) ■ pogodne livadne površine za ispašu stoke ■ tradicija mesne industrije ■ šume bogate drvetom za industrijsku preradu ■ tradicija drvoprerađivačke industrije ■ bogati hidro resursi (Kupa, Petrinjčica, Sava..) ■ potencijal iskorištenja biomase i hidroenergije ■ očuvana kulturna-povjesna baština (sakralna baština, srednjovjekovne utvrde, vrijedna arheološka nalazišta) ■ tradicija KUD-ova ■ razvojna podrška LAG-a ■ Postojeći planovi za izgradnju poslovnih zona 	<ul style="list-style-type: none"> ■ neravnomjerna razvijenost područja LAG-a ■ niski osobni dohodci stanovništva ■ loša obrazovna struktura stanovništva ■ veliki broj nezaposlenog stanovništva ■ mali broj potpuno izgrađenih poslovnih zona ■ nespremnost stanovništva za udruživanje i zajedničku suradnju ■ zastarjeli poljoprivredni proizvodni kapaciteti ■ usitnjenost poljoprivrednih parcela ■ nedovoljno razvijena poljoprivrede s obzirom na potencijale ■ nepovoljna dobna struktura nositelja poljoprivrednih gospodarstava ■ nedovoljno mladih osoba koje se imaju namjeru baviti poljoprivrednom djelatnošću ■ nedovoljan broj distributivnih centara i hladnjača na području LAG-a za prihvat viškova poljoprivredne robe ■ lokalna turistička ponuda nedovoljno prepoznatljiva na širem tržištu ■ mali broj turističkih i kulturnih manifestacija ■ nedovoljan broj aktivnosti kojima bi se produljio boravak posjetitelja ■ nerazvijeni sadržaji ruralne turističke ponude ■ neadekvatni ugostiteljski kapaciteti, slaba gastronomска ponuda ■ neiskorištenost kulturne i prirodne baštine kao turističkog potencijala ■ nedovoljan broj rekreativnih sadržaja ■ neodgovarajuće gospodarenje privatnim šumskim posjedima ■ nedovoljno razvijen vodoopskrbni i kanalizacijski sustav ■ neravnomjerno razvijena društvena infrastruktura ■ Nedovoljan broj timova opće medicine, dentalne medicine, ginekoloških timova i medicinskih sestara ■ nedostatak širokopojasnog interneta ■ minsko sumnjiv prostor
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> ■ Blizina tržišta BiH 	<ul style="list-style-type: none"> ■ Nastavak trenda depopulacije ruralnih područja

■ Korištenje zakonskih povoljnosti i olakšica temeljem smještenosti na području od posebne državne skrbi ■ Mogućnosti financiranja iz LEADER mreže, EU fondova, Natura 2000 ■ korištenje sredstava iz EU fondova ■ Rastući interes tržišta za eko proizvodima ■ Opći trend razvoja pčelarstva ■ Rastući interes tržišta za ruralni turizam ■ Trend razvoja izletničko-rekreativnog i ruralnog turizma ■ Trend zaštite poljoprivrednih proizvoda kao temelj za daljnji razvoj turističke ponude i promociju	■ Klimatske promjene koje negativno utječu na poljoprivrednu proizvodnju ■ Planovi za odlaganje opasnog radioaktivnog otpada na Trgovskoj gori ■ Planovi za izgradnju spalionice smeća u Sisku ■ prijetnje od poplavi ■ Nejasni kriteriji u zakonu o poljoprivrednom zemljištu ■ Nelojalna konkurenca uvozne robe i trgovačkih lanaca za domaće poljoprivrednike ■ upotreba nekvalitetnog sjemenja i sadnog materijala iz uvoza ■ Zakonska legislativa ne prati stvarno stanje i potrebe u poljoprivrednom i sektoru ruralnog turizma

3. Razvojna vizija

Razvojna vizija LAG-a Zrinska gora - Turopolje pokazuje konačni cilj gdje se LAG želi vidjeti na kraju provedbe ove Strategije.

LAG Zrinska gora - Turopolje je područje koje postaje sve prepoznatljivije po ulaganju u gospodarski razvoj temeljen na sinergiji poljoprivrede i ruralnog turizma, a čiji se pozitivni učinci, uz paralelno ulaganje u jačanje kvalitete društvene infrastrukture, očituju u zadržavanju i povećanju broja stanovnika

Viziju LAG-a moguće je ostvariti kroz niže definiranu logiku intervencije, odnosno, postavljenim ciljevima, prioritetima i mjerama koji vrlo jasno doprinose pojedinim elementima vizije.

3.1. Razvojni ciljevi i prioriteti

Temeljem analize stanja i pripremljene SWOT analize, radna skupina za izradu Strategije provela je vrednovanje prepoznatih slabosti. S obzirom na rezultate ovog vrednovanja, dobiven je jasan uvid u najveće probleme i ograničenja prostora LAG-a te se oni odražavaju u postavljenim ciljevima i prioritetima. No, kako LRS nije samo „reaktivan“ proces već istovremeno i „proaktivran“, pri definiranju ciljeva i prioriteta naglasak je na uočenim razvojnim potencijalima ovog područja, ali i prepoznatim potencijalima iz okruženja, te i oni nalaze svoj odraz u ciljevima i prioritetima.

Radna skupina kao najveće probleme područja LAG-a prepoznaće sljedeće probleme (izvod iz prioritizacije problema s navođenjem onih koji se mogu rješavati mjerama predviđenima za provedbu na razini LAG-a):

- Nedovoljno razvijena poljoprivredna proizvodnja (generalno)
- Nerazvijeni mali prerađbeni kapaciteti
- Neiskorištena sinergija između poljoprivrede i turizma
- Nedostatak svih smještajnih kapaciteta
- Slaba opremljenost poljoprivrednih gospodarstava (oprema, mehanizacija, sustavi za navodnjavanje itd.)
- Zapušteno poljoprivredno zemljište
- Dotrajala komunalna infrastruktura
- Nedostatak tržišta za poljoprivredne proizvode i stoku
- Nedovoljno udruživanje u poljoprivredi (udruge, zadruge, proizvođačke grupe i sl.)
- Manjak skladišnih kapaciteta za poljoprivredne proizvode.

Kombinacijom snaga i razvojnih prilika, najveći potencijali leže u (razvijenoj) integriranoj i ekološkoj poljoprivrednoj proizvodnji, većoj valorizaciji prirodne i kulturne baštine i njihovoj integraciji u turističke svrhe.

Kao odgovor na navedene probleme i potrebe područja, u LRS su postavljena dva strateška cilja: Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede i Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Prvi cilj treba potaknuti gospodarski razvoj područja LAG-a kroz jačanje poljoprivredne proizvodnje, čime bi se stvorili povoljni ekonomski uvjeti za život lokalnog stanovništva. Kroz drugi cilj će se poboljšati kvaliteta života ulaganjem u društvenu infrastrukturu sa svrhom zadržavanja stanovništva i ujednačenog razvoja područja LAG-a.

Temeljem gore navedenog, LAG Zrinska gora - Turopolje za razdoblje do **2023.** godine postavlja fokusiranu logiku intervencije koja se bazira na dva cilja i dva prioriteta, s pripadajućim mjerama:

Vizija	LAG Zrinska gora - Turopolje je područje koje postaje sve prepoznatljivije po ulaganju u gospodarski razvoj temeljen na sinergiji poljoprivrede, a čiji se pozitivni učinci, uz paralelno ulaganje u jačanje kvalitete društvene infrastrukture, očituju u zadržavanju i povećanju broja stanovnika.		
Strateški ciljevi	1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	
Prioriteti	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji		2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture
Mjere	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava		2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu
Horizontalne mjere:	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a 19.4. Tekući troškovi i animacija.		

Imajući u vidu trajanje razdoblja provedbe ove Strategije te dostupnost finansijskih sredstava, LAG se odlučio za maksimalno fokusirani pristup u ciljevima i prioritetima, a što se dalje preslikava i na odabir mjera i intervencija koje će biti korištene za postizanje razvojne vizije.

3.2. Integrirani i inovativan pristup LRS

S obzirom na velik broj utvrđenih problema i potreba područja LAG-a te ograničenost raspoloživih sredstava u pristupu utvrđivanja mjera i prioriteta primjenjivan je integrirani pristup u kojem su sve mjere povezane na način da jedino u sinergijskom djelovanju postižu ciljeve definirane LRS-om. Mjere koje se tiču poljoprivredne djelatnosti postavljene su na način da povezuju proizvodnju i preradu poljoprivrednih proizvoda.. Također ostvarenje kvalitete života na području LAG-a postiže se integriranim pristupom gdje se s jedne strane jača društvena infrastruktura, a s druge strane ulaze u i male poljoprivrednike kako bi poboljšala demografska slika područja i zadržalo postojeće i privuklo nove stanovnike..

Inovacije u ostvarenju ciljeva Strategije najviše se zastupljene u projektima suradnje gdje će se kroz transfer znanja potaknuti inovacije kao drugačiji pristup rješavanju problema područja LAG-a.

3.3. Opis mjera uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti¹

Lokalna razvojna strategija LAG-a Zrinska gora - Turopolje temeljni je razvojni dokument u okviru kojeg su identificirane odgovarajuće provedbene mjere proizašle temeljem analize stanja i SWOT analize područja. Na operativnoj razini mjere u potpunosti korespondiraju s utvrđenim problemima i potrebama koje su utvrdili članove radne skupine te ostali lokalni dionici uključeni u proces izrade Strategije. Kroz analizu problema vezanih za relevantne sektore utvrdila se prioritizacija aktivnosti što je utjecalo i na konačnu strukturu predloženih mjeru kojom se na optimalan način podržavaju svi projektni prijedlozi relevantni za lokalni razvoj područja. Operativna razina strategije u potpunosti je usklađena s uvjetima iz Pravilnika za podmjeru 19.1. i 19.2. kojim su utvrđene mjere prihvatljive za provedbu LRS, a nazivlje pojedine mjerne također prati nazine utvrđene u Programu ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014. - 2020. Uz svaku mjeru opisana je njena relevantnost kao i doprinos međusektorskim ciljevima, uvjeti prihvatljivosti uključujući i prihvatljivost korisnika i troškova, relevantni pokazatelji te kriteriji odabira.

Mjera	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Analiza stanja ukazuje na nisku zastupljenost poljoprivrede u ukupnoj strukturi gospodarskih djelatnosti (manje od 5 %) te posljedično nizak udio zaposlenih osoba u ovom sektoru. Iako na području LAG-a postoji relativno velik broj poljoprivrednih gospodarstava (98 % OPG) nepovoljna dobna struktura nositelja gospodarstava te nedovoljna tehnička opremljenost istih negativno utječe na konkurenčnost poljoprivredne proizvodnje. U cilju povećanja konkurenčnosti poljoprivrednih gospodarstava ovom se mjerom potiču ulaganja u rekonstrukciju i modernizaciju kako bi se postigla tehničko-tehnološka

¹ Poglavlje je usklađeno temeljem Odluke o odabiru LAG-a i dodjeli sredstava za provedbu Podmjere 19.2, Podmjere 19.3 i Podmjere 19.4

	obnova proizvodnih kapaciteta te osigurala dugoročna tržišna konkurentnost kroz povećanje količine i kvalitete proizvoda.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M04 – Ulaganja u fizičku imovinu Podmjera / Tip operacije 4.1.1 – Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava Prioritet / Fokus područje: P2 / 2A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<p><u>Klimatske promjene</u> - modernizacija poljoprivrednih gospodarstva uključujući i mehanizaciju za proizvodnju izravno doprinosi energetskoj učinkovitosti te smanjuje negativne utjecaje klimatskih promjena</p> <p><u>Zaštita okoliša</u> - povećanje okolišne učinkovitosti kroz modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava te korištenje naprednih i okolišno prihvatljivih rješenja</p> <p><u>Inovacija</u> – jačanje konkurentnosti kroz primjenu novih tehnologija u procesima proizvodnje, prerade i skladištenja</p>		
Prihvatljivi korisnici	Fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava i proizvođačke grupe i organizacije priznate sukladno Zakonu o zajedničkoj organizaciji tržišta poljoprivrednih proizvoda i posebnim mjerama i pravilima vezanim za tržište poljoprivrednih proizvoda, odnosno korisnici definirani LAG natječajem.		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja		
Kriteriji odabira	<p>Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.. i LAG natječaja</p> <p><u>Dodatni kriteriji:</u> Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjene, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti i Usmjerenost ulaganja</p> <p>Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavljju 3.5.</p>		
Prihvatljive aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja		
Rezultat	Unaprijeđeni uvjeti poljoprivredne proizvodnje i prerade na području LAG-a Zrinska gora - Turopolje (mjereni pokazateljima navedenim u poglavljju 4.5.)		
Pokazatelji	Najmanje 16 poljoprivrednih gospodarstava primilo potporu za povećanje konkurentnosti		
Visina / Intenzitet potpore	5.000-35.000 EUR / 50 %		
Udio finansijske alokacije u sklopu LRS	27,33 %	Vrijeme provedbe mjere	2019. . – 2025.

Mjera	1.1.3.Potpore razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	
Opis i relevantnost	Velika usitnjenošć parcela te prosječna veličina manja od 1 ha jasno upućuje na probleme s kojima se suočavaju mali poljoprivrednici na	

mjere u odnosu na potrebe	području LAG-a. Potencijalno održiva gospodarstva koja svoju proizvodnju mogu uskladiti sa zahtjevima tržišta, osobito u pogledu kvalitete i dodane vrijednosti proizvoda, u pravilu imaju otežan pristup financiranju te nedovoljne resurse potrebne za restrukturiranje i modernizaciju. Ovom se mjerom potiče gospodarska održivost malih poljoprivrednika te povećanje njihove tržišne konkurentnosti kroz jačanje resursa i diversifikaciju djelatnosti čime se dodatno povećavaju mogućnosti za zapošljavanje na ovom području.		
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M06 – Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja Podmjera 6.3. – Potpora za pokretanje poslovanja za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava Prioritet / Fokus područje: P2 / 2A		
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> - ulaganja u opremanje objekata, uključujući vanjsku i unutarnju infrastrukturu te modernizacija mehanizacije doprinose povećanju energetske učinkovitosti i ublažavanju klimatskih promjena		
Prihvatljivi korisnici	Korisnici potpore su mala poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020., odnosno korisnici definirani LAG natječajem		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.. i LAG natječaja		
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja <u>Dodatni kriteriji:</u> Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije), Doprinos zapošljavanju, Jačanje konkurentnosti, Usmjerenost ulaganja Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavlju 3.5.		
Prihvatljive aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja		
Rezultat	Poboljšana konkurentnost malih poljoprivrednih gospodarstva		
Pokazatelji	Najmanje 52 potpore za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava		
Visina / Intenzitet potpore	15.000 EUR / 100 %		
Udio finansijske alokacije u sklopu LRS	48,87 %	Vrijeme provedbe mjere	2018.–2025. .

Mjera	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući
--------------	--

	slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezana infrastrukturu
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Poticanje lokalnog razvoja na području LAG-a uključuje i ulaganja u temeljne usluge koje nisu dostupne lokalnom stanovništvu ili je njihova kvaliteta nezadovoljavajuća. Najosjetljivija su područja u kojima nije adekvatno riješen smještaj za djecu predškolskog uzrasta uključujući i objekte od društvenog značaja koji nemaju zadovoljavajuće tehničke standarde (npr. slabo opremljeni DVD i sl.). Provedba ove mjeru donosi poboljšan pristup osnovnim uslugama te izravno doprinosi unaprjeđenju životnih uvjeta lokalnog stanovništva čime se stvaraju preduvjeti za održiv društveno-gospodarski rast te zaustavljanje negativnih migracijskih trendova.
Povezanost s mjerom Ruralnog razvoja, prioritet i fokus područje	MJERA M07 – Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima Podmjera 7.4. – Potpora za ulaganja u uspostavu, poboljšanje ili širenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezana infrastrukturu Prioritet / Fokus područje: P6 / 6B
Doprinos međusektorskim ciljevima	<u>Klimatske promjene</u> - ulaganja u izgradnju te opremanje objekata i površina društvene infrastrukture omogućiti će korištenje klimatski otpornih rješenja te ublažiti negativne utjecaje klimatskih promjena <u>Zaštita okoliša</u> – razvoj lokalne infrastrukture usklađen s pozitivnim propisima izravno doprinosi smanjenju onečišćenja okoliša <u>Inovacija</u> – unaprjeđenje organizacije osnovnih usluga poticati će se kroz inovativna rješenja u cilju lokalnog razvoja na području LAG-a
Prihvatljivi korisnici	jedinice lokalne samouprave; trgovačka društva u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave; javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači jedinice lokalne samouprave osim javnih vatrogasnih postrojbi, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija; udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo; LAG-ovi, odnosno korisnici definirani LAG natječajem.
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja
Kriteriji odabira	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja. <u>Dodatni kriteriji</u> : Doprinos ciljevima Strateških dokumenata, Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjene, inovacije), Razvoj usluga za prioritetne skupine korisnika Dodatni kriteriji detaljnije su opisani u poglavljju 3.5.
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020. i LAG natječaja
Rezultat	Unaprjeđena dostupnost osnovnih usluga za lokalno stanovništvo na području LAG-a Zrinska gora - Turopolje
Pokazatelji	najmanje 7 potpora za poboljšanje društvene infrastrukture na području LAG-a
Visina / Intenzitet potpore	15.000-50.000 EUR / 80 % - 100 %

Udio finansijske alokacije u sklopu LRS	23,80 %	Vrijeme provedbe mjere	2018. – 2025.
--	---------	-------------------------------	---------------

Mjera	19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Kroz projekte suradnje dolazi do razmjene iskustava i znanja uključenih dionika. Stjecanjem novih znanja, jačat će se kapaciteti LAG-a čime se osigurava uspješnija i kvalitetnija provedba LRS-a. Mjera uključuje pripremu i provedbu aktivnosti suradnje.		
Prihvatljivi korisnici	LAG ovi odabrani unutar podmjere 19.2. i lokalni dionici s područja LAG-a koji su odabrani za sudjelovanje u projektu		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Sukladno uvjetima Pravilnika o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i Podmjere 19.4. »Tekući troškovi i animacija« unutar mjere 19 »potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Pokazatelji	najmanje 2 projekta suradnje pripremljena i provedena		
Visina / Intenzitet potpore	Do 100.000 EUR / 100 %		
Udio finansijske alokacije u sklopu LRS	5% alokacije za 19.2	Vrijeme provedbe mjere	2018. – 2025.

Mjera	19.4. Tekući troškovi i animacija		
Opis i relevantnost mjere u odnosu na potrebe	Pokrivanje tekućih troškova i troškovi animacije predstavljaju nužnu mjeru za provedbu LRS kojom se omogućuje rad LAG-a te informiranje dionika o mogućnostima financiranja u sklopu LRS-a.		
Prihvatljivi korisnici	LAG Zrinska gora - Turopolje		
Uvjeti prihvatljivosti	Sukladno uvjetima Pravilnika o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i Podmjere 19.4. »Tekući troškovi i animacija« unutar mjere 19 »potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. i Programa ruralnog razvoja RH za 2014.-2020.		
Prihvatljivi aktivnosti i troškovi	Pokrivanje tekućih troškova i troškovi animacije		
Pokazatelji	Utrošena dodijeljena sredstva iz mjere		
Visina / Intenzitet potpore	Do 25% dodijeljenih javnih izdataka LRS-a / 100 %		

Udio finansijske alokacije u sklopu LRS	25% alokacije od 19.2 + 19.3	Vrijeme provedbe mjere	2017. – 2023.
--	------------------------------	-------------------------------	---------------

3.4. Očekivani rezultati razvojnih ciljeva i prioritetnih mjera

U skladu s identificiranim problemima i potrebama, LRS je usmjeren na 2 prioritetna područja: razvoj poljoprivredne djelatnosti, i povećanje kvalitete društvene infrastrukture. Razvojem gospodarstva, otvaranjem radnih mjesta te unaprijeđenim temeljnim uslugama za lokalno stanovništvo stvaraju se preduvjeti za kvalitetno življenje na području LAG-a. Prema Lokalnoj razvojnoj strategiji LAG-a Zrinska gora - Turopolje planirano je provođenje 4 mjer kojima se postižu sljedeći rezultati:

- Unaprijeđeni uvjeti poljoprivredne proizvodnje i prerađevanja na području LAG-a Zrinska gora - Turopolje (mjereni pokazateljima navedenim u poglavlju 4.5.)
- Poboljšana konkurentnost malih poljoprivrednih gospodarstava
- Unaprijeđena dostupnost osnovnih usluga za lokalno stanovništvo na području LAG-a Zrinska gora - Turopolje

Ostvarenjem navedenih rezultata sinergijski se dolazi do ostvarenje ciljeva zadanih LRS-om te ostvarenju razvojne vizije područja.

3.5. Procedura odabira projekata i projekti suradnje²

Procedura odabira projekata definirana je u skladu s Pravilnikom o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i Podmjere 19.4. »Tkući troškovi i animacija« unutar mjerice 19 »potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017), Sporazuma o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera kojim se definiraju funkcije i odgovornosti između Agencije za plaćanja i odabranog LAG-a te Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata.

Procedura odabira projekata definirana je u skladu s Pravilnikom o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i Podmjere 19.4. »Tkući troškovi i animacija« unutar mjerice 19 »potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017), Sporazumom o suradnji u izvršavanju delegiranih administrativnih provjera kojim se definiraju funkcije i odgovornosti između Agencije za plaćanja i odabranog LAG-a te Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata.

² Poglavlje je uskladeno temeljem novog Pravilnika o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a« i Podmjere 19.4. »Tkući troškovi i animacija« unutar mjerice 19 »potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative LEADER (CLLD – Lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. (NN 96/2017) te Smjernica za provedbu postupka za odabir projekata

U nastavku je dan kratki opis procedura pripreme i objave LAG natječaja te postupak odabira projekata. Detaljni opis postupaka i procedura definiran je Pravilnikom, Smjernicama te internim aktima LAG-a.

LAG ima pravo na objavu LAG Natječaja ako su ispunjeni svi uvjeti definirani Pravilnikom. LAG Natječaj sadržavati će najmanje sljedeće informacije: predmet, svrhu i iznos raspoloživih sredstava LAG Natječaja, uvjete prihvatljivosti nositelja projekta i dokumentaciju, uvjete prihvatljivosti projekta i dokumentaciju, uvjete prihvatljivosti troškova i dokumentaciju, kriterije odabira projekata i dokumentaciju, prihvatljive i neprihvatljive troškove, detaljni postupak odabira projekata, visinu i intenzitet potpore (s jasno definiranim uvećanjima), način, uvjete i rokove prijave projekta te popis priloga i obrazaca. LAG Natječaj može sadržavati i druge dokumente poput vodiča i sl. Nakon što zaposlenici LAG-a (LAG administratori) pripreme konačni Nacrt natječaja zajedno sa prilozima i obrascima, isti se šalje na odobrenje nadležnom tijelu LAG-a. Nakon odobrenja od strane nadležnog tijela LAG-a, Natječaj i pripadajući obrasci, prilozi, vodiči i ostali dokumenti moraju biti javno objavljeni na mrežnoj stranici LAG-a (uz moguću dodatnu objavu u lokalnim novinama, radio postajama te na mrežnim stranicama JLS članica). LAG može provesti animacijske aktivnosti u vidu edukacija, treninga ili savjetovanja. Način i rokovi podnošenja prijave projekata biti će jasno definirani u Natječaju. Postupak odabira projekata se provodi na LAG razini i sastoji se od sljedećih faza: 1. faza - administrativna kontrola projekata (Analiza 1); 2. faza - ocjenjivanje projekata (Analiza 2); 3. faza - odabir projekata od strane UO LAG-a; 4. faza - prigovori na odluke LAG-a. Nakon zaprimanja projekata provodi se administrativna kontrola. Administrativnom kontrolom utvrđuje se pravovremenost i potpunost prijave te prihvatljivost nositelja projekta sukladno odredbama propisanim LAG natječajem. U fazi ocjenjivanja projekata provjerava se usklađenost projekta s uvjetima prihvatljivosti i kriterijima odabira iz LRS, utvrđivanje prihvatljivih troškova/aktivnosti i iznosa istih, intenziteta i iznosa potpore, broja bodova po projektu. Ocjenjivanje provodi Ocenjivački odbor kojeg imenuje odabrani LAG. Nakon završenog ocjenjivanja formira se privremena rang lista projekata sukladno kriterijima odabira projekata definiranim u LRS na temelju koje (uz popratnu dokumentaciju) UO LAG-a donosi odluku o odabiru. Nakon odabira projekata od strane UO LAG-a, odabrani LAG izdaje odluke i šalje ih nositeljima projekata sukladno propisanome u LAG Natječaju. U slučaju da se nakon izuzimanja članova UO LAG-a zbog sukoba interesa ne može osigurati kvorum i ravnopravnost u odlučivanju, odlučivanje o odabiru projekta obavlja Skupština odabranog LAG-a. Nositelji projekata imaju pravo podnijeti prigovor na odluku. LAG imenuje članove tijela LAG-a nadležnih za prigovore. Popis projekata koji su odabrani od strane LAG-a biti će objavljen na mrežnoj stranici LAG-a. APPRR raspisuje natječaj za mjeru/podmjeru/tip operacije koji se provodi putem LRS. LAG putem AGRONET sustava podnosi zahtjeva za potporu u ime nositelja odabranih projekata. APPRR nakon kontrole zahtjeva za potporu donosi odluku o dodjeli sredstava ili odbijanju zahtjeva.

U nastavku se nalazi prikaz dodanih kriterija definiranih za LRS LAG-a Zrinska gora - Turopolje čijom primjenom se postiže ostvarenje zadanih ciljeva Strategije.

	Kriterij	Bodovi	Mjera
1	Doprinos ciljevima Strateških dokumenata	Ukupno do 10 bodova	sve mjere

Projekt je u skladu s ciljevima LRS	5 bodova	
Doprinos ciljevima relevantnih Strateških dokumenata (sektorskih, lokalnih regionalnih , nacionalnih i EU)	5 bodova	
2. Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjena, inovacije)	5 bodova	sve mjere
Projekt doprinosi najmanje jednom horizontalnom cilju LRS	5 bodova	
3. Doprinos zapošljavanju	Maks. 5 bodova	Mjere 1.1.1., 1.1.3.,
Otvaranje jednog i više radnog mjesata	5	
4. Jačanje konkurentnosti	Max 10 bodova	Mjere 1.1.1., 1.1.3.,
Rast prihoda korisnika projekta do 10 % u odnosu na godinu prije početka projekta	5 bodova	
Rast prihoda korisnika projekta za više od 10 % u odnosu na godinu prije početka projekta	10 bodova	
5. Usmjerenost ulaganja	Max.5	Mjera 1.1.1.,, 1.1.3.,
Ulaganje se obavlja u području jednog od prioritetnih sektora (voće, povrće, ljekovito bilje, stočarstvo)	5	
6 Razvoj usluga za prioritetne skupine korisnika	Maks 8	Mjera 2.1.1.
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je djeci i/ ili starijoj populaciji	5	
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je osim lokalnog stanovništva i turistima i posjetiteljima	3	

Projekti suradnje

LAG Zrinska gora - Turopolje će za vrijeme provedbe LRS-a kao horizontalnu mjeru provoditi projekte suradnje s ciljem jačanja vlastitih kapaciteta, razmjene iskustava i znanja te uspješnije provedbe i ostvarenja ciljeva postavljenih u LRS.

Međuteritorijalni projekti suradnje planirani su s drugim LAG-ovima u RH koji imaju slične razvojne probleme i potrebe sa svrhom razmjene iskustava i učenja novih, pristupa u rješavanju problema. Na ovaj način svi partneri uključeni u projekt suradnje stječu nova znanja i vještine, te zajednički razvijaju model pristupa razvojnim problemima. Predviđene teme međuteritorijalnih projekata uključuju jačanje kapaciteta poljoprivredne proizvodnje, poticanje mladih na bavljenje poljoprivredom te povezivanje poljoprivredne djelatnosti i turizma.

Transnacionalni projekti suradnje uključuju projekte sa zemljama u regiji uključujući Bosnu i Hercegovinu te zemljama članicama EU koje imaju više iskustva u provedbi LEADER i CLLD pristupa. Teme planiranih transnacionalnih projekata tiču se transfera znanja u području

inovativnih pristupa u povezivanju poljoprivrednih proizvođača s lokalnim tržištem, uključujući i turističko tržište te teme održive valorizacije kulturnih i prirodnih vrijednosti u svrhu ruralnog razvoja.

Ključnu ulogu u odabiru projekata suradnje imat će Upravni odbor koji će projekte suradnje birati na temelju sljedećih kriterija:

- Doprinos ostvarenju ciljeva LRS
- Iskustvo partnera u provedbi sličnih projekata
- Održivost projekta
- Doprinos horizontalnim temama (inovativnost, klimatske promjene i zaštita okoliša)

Partneri u projektima suradnje potpisat će Sporazum o suradnji kojem će definirati uloge svakog partnera te ciljeve, rezultate i aktivnosti projekta, proračun, vremenski raspored aktivnosti i sl.

3.6. Usklađenost razvojnih ciljeva i prioriteta s osima ruralnog razvoja

Razvojni ciljevi i prioriteti LRS LAG-a Zrinska gora - Turopolje proizlaze iz prepoznatih potreba na terenu i uvida dobivenog statističkim podacima kroz analizu stanja. Osim toga, kod njihovog definiranja, vodilo se računa o usklađenosti s prioritetima i fokus područjima definiranim u Programu ruralnog razvoja RH do 2020. godine.

Cilj 1 Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede, kroz prioritete 1.1 Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji:

Prioritet 2: Jačanje isplativosti poljoprivrednog gospodarstva i konkurenčnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama, s naglaskom na sljedeća fokus područja

- Fokus područje 2A Poboljšanje gospodarskih rezultata svih poljoprivrednih gospodarstava i olakšavanje restrukturiranja i modernizacije, osobito u cilju povećanja sudjelovanja u tržištu i tržišne usmjerenosti, kao i poljoprivredne diversifikacije (**veza: mjere 1.1.1., 1.1.3. LRS**)
- Fokus područje 2B Olakšavanje ulaska poljoprivrednika s odgovarajućom izobrazbom u sektor poljoprivrede, a pogotovo generacijske obnove

Cilj 2 Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva, kroz prioritet 2.1 Povećati kvalitetu društvene infrastrukture, povezan je s:

Prioritet 6: Promicanje društvene uključenosti, suzbijanje siromaštva te gospodarskog razvoja u ruralnim područjima

- Fokus područje 6B Poticanje lokalnog razvoja u ruralnim područjima (**veza: mjera 2.1.1. LRS**)

Sljedeća tablica daje sažeti pregled usklađenosti ciljeva i prioriteta LRS s fokus područjima i prioritetima iz PRR-a:

LRS LAG Zrinska gora - Turopolje		PRR RH 2014.-2020.	
Cilj	Prioritet	Fokus područje	Prioritet
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	2A 2B	2
2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	2.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	6B	6

3.7. Usklađenost LRS s nadređenim strateškim dokumentima

U ovom poglavlju daje se pregled usklađenosti LRS s trenutno važećim verzijama sljedećih strateških dokumenata: Europa 2020, Strategije razvoja poduzetništva RH 2013.-2020., Županijske razvojne strategije Sisačko-moslavačke županije i Zagrebačke županije, Strategije razvoja Grada Velike Gorice 2014.-2020. (nacrt), Razvojne strategije Grada Siska 2015.-2020., Programa ukupnog razvoja Grada Petrinje 2014.-2020.

Dokument	Ciljevi i prioriteti dokumenta kojem doprinosi LRS
Europa 2020	<p>Cilj 1. Zapošljavanje - minimalno 75 % ljudi u dobi od 20-64 godine mora biti zaposleno</p> <p>Cilj 2. Inovacije - minimalno 3 % BDP-a treba ulagati u istraživanje i razvoj</p> <p>Cilj 3. Okoliš - smanjiti emisiju stakleničkih plinova za najmanje 20 %, povećati udio obnovljivih izvora energije za najmanje 20 % i poboljšati energetsku učinkovitost za 20 %</p> <p>Cilj 5. Društvo - smanjiti opasnost od siromaštva i socijalne isključenosti za najmanje 20 milijuna ljudi</p>
Strategija razvoja poduzetništva RH 2013.-2020.	<p>Strateški cilj 1. Poboljšanje ekonomске uspješnosti - Pružanje potpore poduzećima u modernizaciji postrojenja i opreme, uvođenju tehnologija, postupaka i normi te mjere za unapređenje učinkovitosti sektora proizvodnje</p> <p>Strateški cilj 2. Promocija poduzetništva</p> <p>Poticanje otvaranja novih poduzeća te pružanje potpore novootvorenim poduzećima i samozaposlenima</p>
Županijska razvojna strategija Sisačko-	Cilj 2 Razvoj konkurentnog i društveno odgovornog gospodarstva, Prioritet 2.3. Održiva poljoprivreda i ruralni razvoj

moslavačke županije 2011.-2013.	Cilj 3 Razvoj ljudskih resursa i visokog društvenog standarda, Prioritet 3.4. Razvoj javne i komunalne infrastrukture – stvaranje preduvjeta za uspješan razvoj Cilj 4 Očuvani okoliš, održivo upravljanje prirodnom i kulturnom baštinom, Prioritet 4.2. Održivo korištenje prirodnih resursa i kulturne baštine
Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2011.-2013.	Strateški cilj 1 Povećati konkurentnost i društvenu odgovornost gospodarstva, Prioritet 1.3. Ruralni razvoj i konkurentna poljoprivreda Strateški cilj 3 Poboljšati infrastrukturu i kvalitetu života. Prioritet 3.2. Razvijene društvene djelatnosti i prevencija za zdravlje i Prioritet 3.3. Visoka kvaliteta urbanog i prirodnog okruženja
Strategija razvoja Grada Velike Gorice 2014.-2020. (nacrt	Cilj 1: Razvijeno gospodarstvo determinirano prostorom Prioritet 1.3. Jačanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje Cilj 2: Osiguran pozitivan društveni rast i razvoj, Prioritet 3.5. Povećanje kvalitete života u ruralnom gradskom prstenu
Razvojna strategija Grada Siska 2015.-2020.	Prioritet 1 Unaprjeđenje gospodarske aktivnosti Mjera 1.4 Povećanje konkurentnosti poljoprivredne proizvodnje Prioritet 2: Poboljšanje uvjeta za kvalitetu života i rada, Mjera 2.1. Poboljšanje komunalne i javne infrastrukture
Program ukupnog razvoja Grada Petrinje 2014.-2020.	Strateški cilj 1 Gospodarski razvoj, Prioritet 1 Razvoj poljoprivrede i Strateški cilj 3 Poboljšanje kvalitete života, Prioritet 1 Podizanje društveno-socijalnog standarda

4. Strategija izrade i provedbe

4.1. Primjena načela »odozdo prema gore« i sudjelovanje različitih interesnih skupina

Prilikom izrade Lokalne razvojne strategije LAG-a Zrinska gora - Turopolje, kao jedno od najvažnijih načela primijenjen je pristup „odozdo prema gore“ u skladu s LEADER pristupom. Ovakav pristup omogućuje najtočnije utvrđivanje stvarnih problema i potreba područja te u skladu s tim i postavljanje mjera koje će dovesti do ciljeva LRS-a. Naime, lokalni dionici najbolje poznaju probleme i potrebe područja pa je od iznimnog značaja uključiti što veći broj dionika u proces izrade LRS-a.

Prilikom izrade LRS-a uključivanje različitih interesnih skupina osigurano je kroz:

- rad radne skupine za izradu LRS-a
- predlaganje i ocjenjivanje razvojnih potreba putem elektroničke pošte
- predstavljanja mjera ruralnog razvoja i prikupljanje projektnih ideja na području LAG-a
- kontinuirano individualno savjetovanje lokalnih dionika o mogućnostima financiranja u sklopu LRS-a
- prikupljanje projektnih prijedloga za bazu projekata
- informiranje zainteresiranih dionika putem web stranice LAG-a o aktivnostima u procesu izrade LRS-a
- aktivno sudjelovanje predstavnika gradova i općina u sklopu LAG-a u uključivanje lokalnih dionika i predlaganje projektnih ideja
- informiranje i pozivanje zainteresiranih lokalnih dionika putem lokalnih radio postaja i portala

U svrhu izrade LRS-a oformljena je radna skupina od 20 članova koja po svojem sastavu uključuje predstavnike svih jedinica u sastavu LAG-a, a članovi su izabrani i prema svojoj stručnosti odnosno iskustvu i znanju iz područja koja pokriva LRS, uključujući područja poljoprivrede, turizma, šumarstva i društvenih djelatnosti. U strukturi radne skupine gradovi su imali po 3 predstavnika (ukupno 4 grada), a općine po predstavnika (ukupno 4 općine). Pri sastavljanju radne skupine vodilo se računa i o sektorskoj zastupljenosti pri čem niti jedna sektor nema više od 49 %, već radnu skupinu čine podjednako javni, civilni i privatni sektor. Radna skupina je održala ukupno 8 radionica kroz koje su obrađene sve teme i faze u izradi LRS-a (uključujući SWOT analizu, definiranje vizije ciljeva, prioriteta i mjera, utvrđivanje kriterija odabira, pokazatelja, akcijskog i finansijskog plana kao i postupka odabira projekata). Osim sastanaka radne skupine, održano je ukupno 15 radionica na području LAG-a kojima prilikom su zainteresiranim sudionicima prezentirane mjeru ruralnog razvoja te način i svrha prikupljanja projektnih prijedloga. Aktivnosti informiranja i poticanja potencijalnih prijavitelja projekata rezultiralo je velikim odazivom pa je tako u bazi projektnih prijedloga prikupljeno oko 140 projektnih ideja.

4.2. Značajke partnerstva

Udruga Lokalna akcijska grupa Zrinska gora - Turopolje osnovana je 2011. godine s ciljem usmjeravanja i provedbe održivog i integriranog ruralnog razvoja na području općina Orle, Lekenik, Donji Kukuruzari, Martinska Ves te gradova Petrinje, Gline, ruralnog područja Grada Siska i ruralnog područja Grada Velike Gorice. Ovu zadaću udruga obavlja kroz donošenje i provođenje lokalne razvojne strategije, sudjelovanje u LEADER programu i ostalim programima vezanima uz ruralni razvoj i poticanje članova ruralnih zajednica na sudjelovanje u takvima programima.

Članstvo u LAG-u sastavljeno je od predstavnika svih triju sektora – javnog, gospodarskog i civilnog – te obuhvaća 8 jedinica lokalne samouprave, 7 javnih ustanova, 37 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava, 46 udruga, 13 društava s ograničenom odgovornošću, 5 obrta, 6 zadruga, 6 domaćih radinosti i 1 župu.

Redovni članovi sudjeluju u radu LAG-a i mogu se kandidirati za tijela LAG-a. Tijela LAG-a su Skupština kao predstavničko i najviše tijelo upravljanja LAG-a, Predsjednik (i Zamjenik predsjednika), Upravni odbor te Nadzorni odbor. Uloge i odgovornosti svih tijela detaljno definira Statut LAG-a.

LAG kao partnerstvo temeljeno je na načelima pristupa LEADER:

- partnerstvo je temeljeno na osobitostima područja i okuplja dva područja koja geografski možda mogu predstavljati zasebne cjeline, no zajednička tradicija i velika sličnost razvojnih potreba, očekivanja i potencijala čine prostor Zrinske gore i Turopolja jednom cjelinom u smislu razvojnog planiranja, što omogućava primjenu istih mjera Programa ruralnog razvoja na cijelom području LAG-a;
- razvojno planiranje i donošenje odluka odvija se prema pristupu „odozdo prema gore“ jer podrazumijeva prvenstveno temeljito razmatranje potreba, ograničenja i potencijala u uskoj suradnji s lokalnim akterima, odnosno, predstavnicima članova LAG-a, ali i stanovnika ovog prostora koji su iskazali interes za sudjelovanjem u procesu. Ovaj pristup osigurava da za razvojne odluke postoji suglasnost ruralne zajednice, da zajednica odluke i prateće intervencije doživljava kao svoje i ima snažan osjećaj vlasništva nad istima;
- LAG se pri planiranju i implementaciji LRS-a vodi inovativnim pristupom kako bi se tradicionalne vrijednosti predstavile na nov i tržišno konkurentan način;
- U svom djelovanju LAG se povezuje s drugim LAG-ovima na području Hrvatske, ali i van prostora Hrvatske, otvarajući i na taj način prostor za inovativne pristupe, umrežavanje, suradnju i transfer znanja. LAG-u Zrinska gora - Turopolje su osobito zanimljiva partnerstva i suradnja s lokalnim akcijskim grupama i akterima koje djeluju na područjima sa sličnom problematikom, a imaju dužu tradiciju zajedničkog djelovanja i upravljanja održivim razvojem ruralnog područja.
- LRS je postavljena multisektorski, što je jedini mogući način za ostvarivanje integriranog razvoja. Integracija razvojnih aktivnosti postoji prvo unutar pojedinih

prioriteta, a zatim i unutar te između ciljeva LRS-a, pokrivajući paralelno gospodarska pitanja, prirodnu i kulturnu baštinu te razvoj društvene infrastrukture, a sve s ciljem ostvarivanja razvojne vizije LAG-a Zrinska gora - Turopolje.

4.3. Akcijski plan provedbe LRS-a

Akcijski plan prikazuje raspored provedbe mjera koje će se provoditi u sklopu LRS-a. Izabrane mjere će se provoditi od 2018. do 2023. godine, dok će se praćenje, izvještavanje i mjerjenje učinaka provoditi u razdoblju do 2025. godine. U 2018. godini će se raspisati natječaji za mjere, 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, i 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu. U 2019. godini se planira objava natječaja za mjere, 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, 1.1.2. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima,. U 2020. godini provesti će se natječaji za 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava, 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu. U 2021. godini provesti će se natječaji za za mjere, 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava, i 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu. U 2022. godini provesti će se natječaji za mjeru 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu; za mjeru 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava te za mjeru. Natječaji će biti otvoreni minimalno 30 dana kako bi se osiguralo dovoljno vremena za kvalitetnu pripremu projektnih prijava, a sukladno Pravilniku te Smjernicama za provedbu postupka odabira projekata. Projekti međuteritorijalne i transnacionalne suradnje kao i mjera koja se tiče tekućih troškova i animacije će se provoditi kontinuirano, cijelo vrijeme trajanje provedbe LRS-a, s obzirom da se radi o horizontalnim mjerama koje su nužne za uspješnu provedbu LRS-a i ostvarenje zadanih ciljeva. U donjoj tablici je prikazan akcijski plan provedbe LRS-a za vrijeme programskog razdoblja.

Ciljevi	Prioriteti	Mjere	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023 - 2025
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	N/P	N/P						Izvještavanje, praćenje, evaluacija
				N/P	N/P					

		1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	N/P	N/P							
2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	N/P	N/P							
Mjera 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a			N/P	N/P							
Mjera 19.4. Tekući troškovi i animacija			N/P								

4.4. Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja programskog razdoblja 2014 – 2020

Prema raspoloživim sredstvima iz Mjere 19.2. kao i iznosima potpora po predviđenim mjerama, izračunat je najmanji broj projekata koji će biti financiran u sklopu provedbe LRS-a i iznosi 73 . Od planiranog broja projekata 76,2 % otpada na projekte iz sektora poljoprivredne djelatnosti (prioritet 1.1. Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji), , 23,8 % projekata se odnosi na ulaganje u razvoj društvene infrastrukture (Prioritet 2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture). Za provedbu navedenih projekata potreban je iznos potpore od 1.628.185,48 EUR, od čega će se 76,2% rasporediti na projekte koji doprinose razvoju poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a, a 23,8 % na projekte za razvoj društvene infrastrukture na području LAG-a

4.5. Praćenje provedbe strategije i mjerjenje učinaka strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti

Praćenje provedbe LRS

LAG Zrinska gora - Turopolje, tijekom cijelog razdoblja provedbe Strategije, provodit će sustavno praćenje postizanja neposrednih ishoda, rezultata i učinaka, a u dva navrata i evaluaciju provedbe Strategije (u sredini perioda provedbe te na kraju provedbe). Za praćenje provedbe će unutar LAG-a biti zadužena 2 tijela: Koordinacijsko tijelo za LRS kojeg čine zaposlenici LAG-a te Odbor za praćenje kojeg čine članovi Upravnog odbora LAG-a.

Koordinacijsko tijelo za LRS prati provedbu te podnosi redovita izvješća o stanju provedbe LRS Odboru za praćenje. Odbor za praćenje također potvrđuje i procedure za praćenje koje je razvilo Koordinacijsko tijelo uključujući i tablični sustav praćenja pokazatelja koji će poslužiti za izradu Izvješća o stanju provedbe.

Izvješće o stanju provedbe LRS Koordinacijsko tijelo podnosi na godišnjoj osnovi, a proces praćenja koji se provodi kontinuirano, osim definiranih pokazatelja obuhvaća također i finansijsko praćenje, realizaciju Akcijskog plana i evidenciju broja prijavljenih projekata te statističke pokazatelje vezane za provedbu podmjera 19.3. i 19.4. Programa ruralnog razvoja. Tijekom praćenja provedbe moguće je dodatno unaprijediti metodologiju prikupljanja podataka te prema potrebi definirati dodatne specifične pokazatelje koji će omogućiti kvalitetniju analizu provedbe Strategije. Izvješća o stanju provedbe također mogu ukazati i na eventualne potrebe za izmjenama u strateškim dijelovima dokumenta ukoliko se utvrdi postojanje rizičnih elemenata koji mogu ugroziti realizaciju provedbenih mjera te nepovoljno utjecati na cjelokupni učinak Strategije.

Tablica 6. Pokazatelji postignuća provedbe

Prioritet	Pokazatelj rezultata	Rok za ostvarenje pokazatelja
<u>Prioritet 1.1.</u> Ojačati kapacitete za iskorištavanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	<ul style="list-style-type: none"> Najmanje 6 novih ili poboljšanih poljoprivrednih proizvoda za tržištu Poboljšana društvena infrastruktura na najmanje 7 lokacija 	2025.
<u>Prioritet 2.1.</u> Povećati kvalitetu društvene infrastrukture		
Mjera	Pokazatelj ishoda	Rok za ostvarenje pokazatelja
Mjera 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	<ul style="list-style-type: none"> najmanje 14 subjekata primilo potporu za podizanje konkurentnosti polj. gospodarstva 	2025.
Mjera 1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	<ul style="list-style-type: none"> najmanje 52 potpore za razvoj malih poljoprivrednih gospodarstava 	2025.
Mjera 2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	<ul style="list-style-type: none"> najmanje 7 potpora za poboljšanje društvene infrastrukture na području LAG-a 	2025.

19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a	<ul style="list-style-type: none"> Najmanje 2 projekta suradnje provedena 	2025
19.4. Tekući troškovi i animacija	<ul style="list-style-type: none"> Utrošena dodijeljena sredstva iz mjere 	2025.

Evaluacija LRS

Evaluacija LRS omogućava mjerjenje učinka Strategije, odnosno jesu li u provedbenom razdoblju ostvarene planirane vrijednosti pokazatelja na razini strateških ciljeva. Za razliku od kontinuiranog praćenja provedbe na operativnoj razini, evaluacija se provodi sredinom provedbenog razdoblja (srednjoročna) te na kraju provedbe (završna). U okviru evaluacijskog postupka koristit će se također i svi podaci prikupljeni tijekom praćenja provedbe, a isti će biti uvršteni u Izvješće o evaluaciji. Pokazatelji učinka provedbe Strategije definirani na razini ciljeva također moraju biti mjerljivi i realni u odnosu na planirano razdoblje provedbe, a njihove su ciljne vrijednosti u korelaciji s kumulativnim vrijednostima pokazatelja na razini mjera.

Evaluacijski postupak ocjenjuje uspješnost provedbe Strategije u odnosu na stvarno postignute učinke te omogućuje poduzimanje korekcijskih mjera u cilju unaprjeđenja provedbe, odnosno jačanja vrijednosti zadanih pokazatelja. Srednjoročna evaluacija provest će se krajem 2019., a završna krajem 2023. godine. Za srednjoročnu i završnu evaluaciju provedbe bit će ugovoren vanjski evaluator čija Izvješća usvaja Odbor za praćenje, tj. Upravni odbor LAG-a. Koordinacijsko će tijelo odabranom evaluatoru dostaviti sve prikupljene podatke i izvješća praćenja, a evaluator će predložiti plan evaluacije kojeg također potvrđuje Odbor za praćenje.

Evaluacija provedbe Strategije temelji se na standardiziranom sustavu kvalitete koji zadovoljava sljedeće kriterije:

- Relevantnost – ocjenjuje primjerenost intervencijske logike u odnosu na utvrđene potrebe za područje LAG-a te primjerenost ciljeva i prioriteta u odnosu na potrebe korisnika
- Djelotvornost – ocjenjuje koliko su učinkovito iskorištena uložena financijska sredstava s obzirom na postignute ishode i rezultate provedbe
- Učinkovitost – utvrđuje u kojoj mjeri je provedba Strategije ostvarila zadane vrijednosti ishoda, rezultata i učinaka
- Utjecaj – utvrđuje intenzitet i opseg promjena koje je provedba Strategije izvršila na lokalnu zajednicu
- Održivost – ocjenjuje vjerojatnost trajanja postignutih učinaka i nakon završetka provedbenog razdoblja

U nastavku su dani pokazatelji učinka LRS:

Tablica 7. Pokazatelji učinka provedbe

Strateški cilj	Pokazatelj učinka
Strateški cilj 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	<ul style="list-style-type: none"> Povećanje udjela poljoprivredne djelatnosti na području LAG-a za 10 % u

Strateški cilj	Pokazatelj učinka
<u>Strateški cilj 2.</u> Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	<p>2025. godini u odnosu na godinu prije početka provedbe LRS.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Najmanje 70 % stanovništva LAG-a ima pristup poboljšanoj društvenoj infrastrukturi u 2025. godini

Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS

Tablica 8. Prikaz organizacije praćenja i evaluacije LRS

	Praćenje strategije	Evaluacija strategije
Organizira	Koordinacijsko tijelo LAG-a	Koordinacijsko tijelo LAG-a
Odgovorno tijelo	Zaposlenici LAG-a	Zaposlenici LAG-a / vanjski stručnjaci
Sadržaj praćenja	<ul style="list-style-type: none"> • Uporaba proračuna • Statistika prijava projekata • Doprinos projekta ciljevima i pokazateljima strategije • Aktivnosti animacije LAG-a i projekti suradnje • Doprinos ciljevima Programa ruralnog razvoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Godišnja izvješća o praćenju • Rezultati i učinci provedenih projekata
Vremenski raspored	Kontinuirano	2 puta tijekom cijelog razdoblja
Razdoblje izvješćivanja	Godišnje	3 godine
Tijelo koje odobrava izvješće	Upravni odbor	Upravni odbor
Svrha izvješća	<ul style="list-style-type: none"> • Priprema godišnjeg plana provedbe strategije • Poboljšanja mehanizama provedbe 	<ul style="list-style-type: none"> • Revizija strategije

4.6. Institucionalna sposobnost provedbe LRS

Lokalna akcijska grupa Zrinska gora - Turopolje osnovana je na inicijativu jedinica lokalne samouprave koje administrativno pripadaju većim dijelom Sisačko-moslavačkoj te manjim dijelom Zagrebačkoj županiji. Područje LAG-a nalazi se u središnjem dijelu Republike Hrvatske i obuhvaća općine Lekenik, Donji Kukuzari, Orle i Martinska Ves, te gradove Glinu, Petrinju, ruralno područje Siska i ruralno područje Velike Gorice. Udruga LAG Zrinska gora (danasa, LAG Zrinska gora - Turopolje), registrirana je pri Uredu državne uprave u Sisačko-moslavačkoj županiji 06. lipnja 2011. te se glavni ured nalazi u Petrinji na adresi Trg dr. Franje Tuđmana 10/2, a područni ured u Vukovini na adresi Vukovina 14.

LAG trenutno zapošljava tri osobe sa visokom stručnom spremom iz područja ekonomije i agronomije. LAG Zrinska gora - Turopolje akreditiran je u prvom krugu natječaja te je u 2013. godini započeo s provedbom Mjere 202 IPARD programa. U prvoj godini provedbe dostupna sredstva utrošila su se na uspostavu funkcionalnog ureda i stručno osposobljavanje zaposlenika, članova i volontera LAG-a. U drugoj godini provedbe Mjere 202, sredstva su utrošena na daljnju edukaciju, animiranje i upoznavanje lokalnog stanovništva s ciljem i aktivnostima LAG-a Zrinska gora - Turopolje, stvaranje baze razvojnih projekata u suradnji s dionicima na području LAG-a, prijavu i provedbu istih te uspostavu uloge LAG-a kao savjetodavnog i tehničkog tijela za realizaciju projektnih ideja. U 2016. godini, Grad Velika Gorica daje na

raspolaganje prostor u Vukovini, gdje se otvara područni ured koji je namijenjen za korisnike LAG-a s područja Turopolja.

LAG ima iskustva i u provedbi projekata izvan mjere LEADER. Jedan je od partnera na projektu "Jačanje podrške OCD-a u povećanju transparentnosti i dobrog upravljanja u hrvatskoj javnoj upravi". Projekt je sufinanciran iz IPA-e te Ureda za udruge Vlade RH i još uvijek je u tijeku.

Izvori financiranja LAG-a u sljedećem razdoblju uključuju: sredstva Programa ruralnog razvoja (podmjere 19.2., 19.3., 19.4.), članarine, donacije Sisačko-moslavačke županije i Zagrebačke županije te sredstva drugih projekata. Financiranje provedbe LRS-a planirano je iz sredstava EFRR – Program ruralnog razvoja: podmjere 19.2., 19.3., 19.4. Iznosi godišnje članarine iznose:

- JLS – Općina 4 kn po stanovniku, Gradovi, 6 kn po stanovniku
- Javne ustanove – 500 kn
- D.O.O. – 500 kn
- Obrti – 250 kn
- OPG – 100 kn
- Domaće radinosti – 100 kn
- Udruge – 100 kn

Struktura izvora financiranja LAG-a u 2016. godini prikazana je u sljedećoj tablici:

PRIHODI		%
1. PRIHOD OD ČLANARINA		43,1
1.1	Prihod od članarina Javni sektor	42,33
1.2	Prihod od članarina civilni sektor	0,28
1.3	Prihod od članarina gospodarski sektor	0,49
2. PRIHOD OD DONACIJA		40,69
2.1.	Prihod po provedbi Podmjere 19.1. Programa ruralnog razvoja	38,45
2.2.	Prihod po provedbi projekta Edukacija-podrška-promocija	2,24
3. PRIHOD OD FINANSIJSKE IMOVINE		0,04
3.1.	Kamate na depozite po viđenju	0,04
4. PRENESENI PRIHODI		16,17
4.1.	Preneseno stanje iz 2015.	16,17
UKUPNO (1.+2.+3.+4.)		100

Navedeni podaci pokazuju da LAG Zrinska gora - Turopolje ima kvalitetne ljudske resurse za provedbu Lokalne razvojne strategije, da posjeduje iskustvo u radu i provedbi projekata kao i da može osigurati potrebna finansijska sredstava za provedbu LRS-a.

4.7. Financijski plan provedbe LRS

Kako bi se LRS mogla uspješno provesti, važno je izraditi plan potrebnih sredstava u obliku financijskog plana. Financijski plan predstavlja raspored udjela financijskih sredstava raspoređenih po mjerama i prioritetima za programsko razdoblje. Da bi financijski plan bio strateški usmjeren, važno je sudjelovanje i konsenzus svih uključenih dionika. Financijski plan uključuje raspored financijskih sredstva iz podmjere 19.2, međuteritorijalna i transnacionalna suradnja (podmjera 19.3) te sredstva za tekuće troškove i animaciju (19.4.) za cijelo programsko razdoblje plus prijelazno razdoblje do 2022. godine.

Financijski raspored sredstava kojima će se financirati projekti iz LRS određen je na temelju utvrđenih problema i potreba te njihove prioritizacije s jedne strane te Odluke o odabiru LAG-a i dodjeli sredstava javne potpore za provedbu Podmjere 19.2, Podmjere 19.3 i Podmjere 19.4 s druge strane. Ukupan iznos sredstava iz Mjere 19.2 je raspoređen na dva cilja na način da je 76,2 % raspoloživih sredstava alocirano na Cilj 1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede, a 23,80 % sredstava na Cilj 2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva. Na mjere koje se tiču jačanja poljoprivredne djelatnosti raspoređeno je 76,2 %. U donjoj tablici je prikazan raspored financijskih sredstava po mjerama, prioritetima i ciljevima.

Ciljevi	Udio u 19.2. u %	Prioriteti	Udio u 19.2u %	Mjere	Udio u 19.2. u %
1. Jačanje konkurentnosti lokalnog gospodarstva kroz ulaganje u razvoj poljoprivrede	76,2 %	1.1. Ojačati kapacitete za iskorištanje postojećih potencijala za razvoj poljoprivrede temeljene na integriranoj i ekološkoj proizvodnji	76,2 %	1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava	27,33 %
				1.1.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava	48,87 %

2. Povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva	23,80 %	2.1. Povećati kvalitetu društvene infrastrukture	23,80 %	2.1.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu	23,80 %

Ukupna struktura financiranja uključujući i mjere 19.3. i 19.4. Ruralnog razvoja prikazana je sljedećoj tablici:

Mjera:	udio (%)
Ukupno za provedbu projekata iz Mjere PRR-a 19.2. (prikaz u prethodnoj tablici)	76,19 %
Međuteritorijalna i transnacionalna suradnja (Mjera 19.3. PRR-a)	3,81 %
Tekući troškovi i animacija (Mjera 19.4. PRR-a)	20 %
Ukupno	100 %

4.8. Uključivanje horizontalnih tema u LRS

Horizontalne teme Lokalne razvojne strategije u skladu su s temama definiranim Programom ruralnog razvoja i uključuju 2 područja: Inovativnost, Klimatske promjene i Zaštita okoliša. Sve tri teme zastupljene su u odabranim mjerama LRS-a. Doprinos navedenim temama bodovat će se kroz nacionalne kriterije te kroz dodatne kriterije postavljene za LRS. Upravo kroz uključivanje horizontalnih tema u dodane kriterije ukazuje se na važnost ovih područja za održivi razvoj LAG-a Zrinska gora - Turopolje.

Inovativnost – uključuje nov pristup rješavanju razvojnih problema kakav još nije primjenjivan na području LAG-a. Inovativan karakter projekata ponajviše se očekuje u razvoju nepoljoprivrednih djelatnosti i povezivanju s poljoprivrednom djelatnošću, ali i u inovacijama u samoj poljoprivrednoj djelatnosti uključujući i proizvodnji i preradu.

Klimatske promjene – Smanjenje negativnog utjecaja klimatskih promjena ključan je preduvjet za održivi razvoj područja LAG-a te će se također dodatno vrednovati posebno u projektima koji se tiču poljoprivredne proizvodnje. Klimatske promjene potencijalno predstavljaju veliku prijetnju dalnjem razvoju poljoprivredne djelatnosti te mogu značajno našteti kvaliteti života lokalnog stanovništva (opasnost od poplava na području LAG-a)

Zaštita okoliša – Uspješan razvoj područja LAG-a počiva na valorizaciji bogatstva prirodnih resursa kojima područje LAG-a raspolaže. Da bi se postigao dugoročan i stabilan rast i razvoj područja resurse je potrebno koristiti na održiv način posebno u područjima poput LAG-a Zrinska gora - Turopolje gdje se razvoj zasniva na integraciji poljoprivredne djelatnosti i

turizma. Također, kvaliteta života i privlačnost nekog područja za život stanovnika uvelike ovise o stanju te zaštićenosti i očuvanosti okoliša. Stoga je i ova horizontalna tema uključena u mjeru u sklopu LRS-a i dodatne kriterije vrednovanja projektnih prijava.

5. Izvori

- APPRRR, STATISTIKA 2015
- DZS, online statistička izvješća i publikacije
- DZZP, NATURA 2000 i zaštićene prirodne vrijednosti
- Evidencija vjerskih zajednica u Republici Hrvatskoj
- FINA, Analiza finansijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2013. po gradovima/općinama, Zagreb, 2014.
- FINA, Analiza finansijskih rezultata poslovanja poduzetnika Republike Hrvatske u 2014. po gradovima/općinama, Zagreb, 2015.
- HAKOM, Tržišni pokazatelji
- HGK, Županijska komora Sisak, Statistička izvješća 2013.-2014.
- HGK, Županijska komora Zagreb, Statistička izvješća 2013.-2014.
- Hrvatske ceste
- Hrvatske šume d.o.o.
- Hrvatski centar za razminiranje, Minski sumnjiva područja
- Hrvatski zavod za zapošljavanje, Statistika
- HZJZ
- HZMO, Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje
- HZZO
- HZZO, Ugovoreni sadržaji zdravstvene zaštite u RH
- Internetske stranice LAG-a Zrinska gora - Turopolje
- Izvješće o stanju u prostoru Sisačko-moslavačke županije
- Izvješće o stanju u prostoru Zagrebačke županije
- LRS LAG-a "Zrinska gora - Turopolje" 2012.-2014.
- Ministarstvo graditeljstva i prostornog uređenja, Prostorni planovi uređenja gradova i općina
- Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Registar kulturnih dobara
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja, Nacionalni program očuvanja izvornih i zaštićenih pasmina domaćih životinja u Republici Hrvatskoj, Zagreb, 2010.
- Ministarstvo socijalne politike i mladih, Statistička izvješća
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta, Ustanove iz sustava znanosti
- MRRFEU, Indeks razvijenosti
- Narodne novine
- Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020., Zagreb, 2015.
- Prostorni planovi JLS članica LAG-a Zrinska gora - Turopolje
- Registar udruga u Republici Hrvatskoj
- Ruralni turizam Hrvatske - Nacionalni katalog, Hrvatska gospodarska komora, Ministarstvo turizma Republike Hrvatske, Zagreb, 2015.
- Strategija razvoja Grada Siska 2015. - 2020.
- Strategija razvoja Grada Velike Gorice 2014. – 2020.
- TZ Velika Gorica, TZ Sisak, TZ Petrinja, TZ Lekenik, TZ Sisačko-moslavačke županije, TZ Zagrebačke županije
- Vodič za pripremu, praćenje i evaluaciju strategija lokalnog razvoja za programsko razdoblje 2014. – 2020., Ministarstvo poljoprivrede, Zagreb, 2015.
- Županijska razvojna strategija Sisačko-moslavačke županije 2011.-2013.
- Županijska razvojna strategija Zagrebačke županije 2011.-2013.

6. Prilozi

Prilog 1. Inventarizacija kulturnih dobara unutar obuhvata LAG-a Zrinska gora - Turopolje

Pokretno kulturno dobro	Pojedinačno	19
	Zbirka	12
Nepokretno kulturno dobro	Pojedinačno	139
	Kulturno-povijesna cjelina	17
Nematerijalno kulturno dobro		1
Ukupno kulturnih dobra		188

Izvor: Ministarstvo kulture, 01/2016.

Prilog 2. Pregled zaštićenih prirodnih vrijednosti na području LAG-a

Kategorija zaštite	Naziv
Posebni rezervat	Rakita
Park prirode	Lonjsko polje*
Spomenik prirode	Hrast u Rakitovcu
Značajni krajobraz	Kotar- Stari gaj*, Turopoljski lug*, Odransko polje*, Sunjsko polje
Spomenik parkovne arhitekture	Strossmayerovo šetalište - Petrinja

* preklapanje područja u više JLS

Izvor: DZZP

Prilog 3. Popis NATURA 2000 područja na prostoru LAG-a Zrinska gora - Turopolje

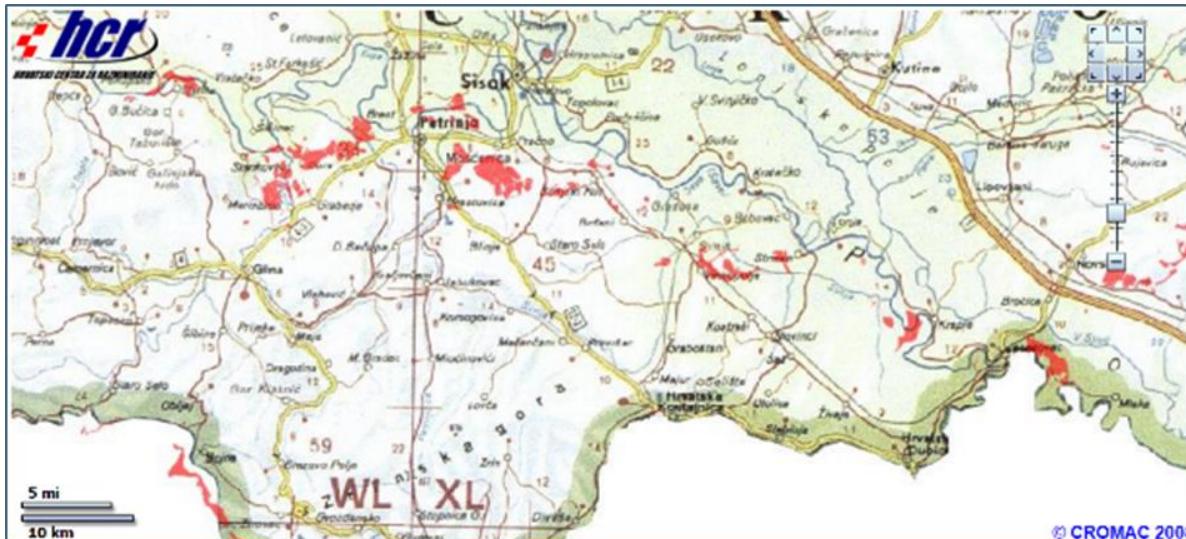
Kod lokaliteta	Naziv lokaliteta	Površina* (ha)
HR1000002	Sava kod Hrušćice	1.527,26
HR1000003	Turopolje	19.999,02
HR1000004	Donja Posavina	121.053,27
HR2001311	Sava nizvodno od Hrušćice	13.157,32
HR2000415	Odransko polje	13.736,59
HR2000642	Kupa	10.726,13
HR2000416	Lonjsko polje	51.126,05
HR2001356	Zrinska gora	30.772,03
HR2001342	Područje oko špilje Gradusa	1.811,35
HR2000459	Petrinjčica	849,47
HR2001331	Šaševa - cret	22,34
HR2001387	Područje uz Maju i Brućinu	997,14

* ukupna površina NATURA 2000 područja

Kod lokaliteta	Naziv lokaliteta	Površina* (ha)
----------------	------------------	----------------

Izvor: DZZP

Prilog 4. Karta minski sumnjivih područja na prostoru LAG-a

Izvor: HCR, 3/2016

Prilog 5. Ordinacije Domova zdravlja

Ugovorni sadržaji zdravstvene zaštite	Dom zdravlja	Koncesija	Ukupno
Opća/obiteljska medicina	27	36	63
Dentalna zdravstvena zaštita (polivalentna)	17	49	66
Zdravstvena zaštita žena	3	6	9
Zdravstvena zaštita predškolske djece	2	9	11

Izvor: Ugovorni sadržaji zdravstvene zaštite HZZO, 2./2016.

Prilog 6. Potreban broj timova na razini primarne zdravstvene djelatnosti

Općina/grad	Potreban broj timova opće medicine	Potreban broj pedijatrijskih timova	Potreban broj timova dentalne medicine	Potreban broj ginekoloških timova	Potreban broj medicinsko-biokemijskih timova	Potreban broj medicinskih sestara (u djelatnosti zdravstvene njegе u kući bolesnika)
Donji Kukuruzari			1			1
Glina	5	1	5	1		3
Lekenik	3		3			2
Martinska Ves	1		1			1
Petrinja	12	2	12	1	1	7

Općina/grad	Potreban broj timova opće medicine	Potreban broj pedijatrijskih timova	Potreban broj timova dentalne medicine	Potreban broj ginekoloških timova	Potreban broj medicinsko-biokemijskih timova	Potreban broj medicinskih sestara (u djelatnosti zdravstvene njegе u kući bolesnika)
Sisak	30	4	27	4	1	15
Orle	1		1			1
Velika Gorica	32	5	33	6	2	17
Ukupno	84	12	83	12	4	47

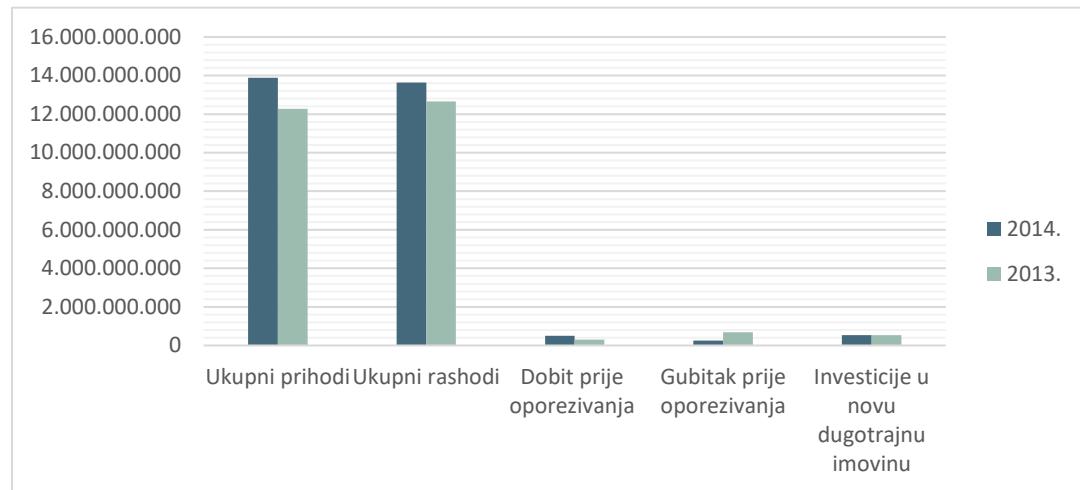
Izvor: HZZO

Prilog 7. Ocjenjivanje i razvrstavanje jedinica lokalne samouprave prema razvijenosti

Grad / Općina	Županija	Indeks razvijenosti i razvojne skupine	
Donji Kukuruzari	Sisačko-moslavačka	83,11	I.
Glina	Sisačko-moslavačka	91,167	I.
Martinska Ves	Sisačko-moslavačka	94,195	II.
Petrinja	Sisačko-moslavačka	98,69	IV.
Orle	Zagrebačka	97,745	III.
Lekenik	Sisačko-moslavačka	99,6	IV.
Sisak	Sisačko-moslavačka	102,913	VI.
Velika Gorica	Zagrebačka	108,378	VII.

Izvor: MRRFEU; Vrijednosti indeksa razvijenosti i pokazatelja za izračun indeksa razvijenosti prema novom modelu izračuna na lokalnoj razini

Prilog 8. Analiza ukupnog poslovanja poduzetnika na području LAG-a

Izvor: FINA

Prilog 9. Brojno stanje stoke iz Upisnika poljoprivrednika na dan 14.12.2015.

Izvor: APPRRR

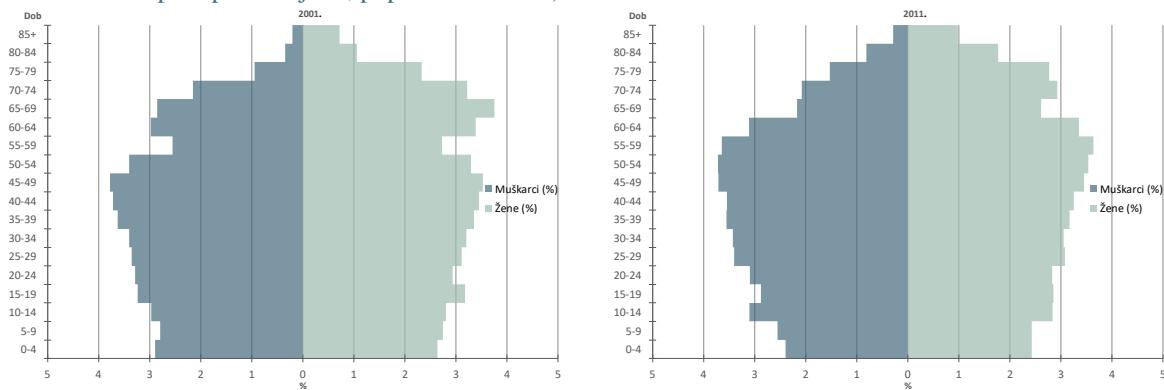
Prilog 10. Šumske površine po gradovima i općinama na području LAG-a

	GRADOVI / OPĆINE	Površina šuma u ha
1.	Petrinja	14.087
2.	Velika Gorica	11.584,74
3.	Sisak	10.902
4.	Glina	20.760
5.	Lekenik	9.062
6.	Martinska Ves	977,14
7.	Orle	203,14
8.	Donji Kukuruzari	4.346,76

Napomena: Površina šuma Grada Velike Gorice je za cijelo područje grada, a ne samo za područje grada koje je u sklopu LAG-a.

Izvor: LAG Zrinska gora - Turopolje

Prilog 11. Demografske piramide područja LAG-a za 2001. i 2011. (obrada autora prema DZS, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2001./2011.)

Prilog 12. Prirodno kretanje stanovništva na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativno područje	2001.		2011.	
	Prirodni prirast	Vitalni indeks	Prirodni prirast	Vitalni indeks
LAG Zrinska Gora - Turopolje	-350	69,1	-392	68,5
Sisačko-moslavačka županija	-874	64,2	-1.081	57,9
Zagrebačka županija	-489	85,4	-67	98,0

Izvor: DZS, Prirodno kretanje stanovništva po županijama i gradovima/općinama, 2001./2011.

Prilog 13. Starosna demografska struktura na području LAG-a sa županijama 2001./2011.

Administrativno područje	2001.			2011.		
	prosječna starost	indeks starenja	koeficijent starosti	prosječna starost	indeks starenja	koeficijent starosti
LAG Zrinska gora - Turopolje	40,3	103,0	24,0	41,7	113,6	24,4
Sisačko-moslavačka županija	40,7	109,8	24,8	43	131,1	26,2
Zagrebačka županija	38,5	79,8	19,5	40,6	100,1	22,1

Izvor: obrada autora prema DZS, Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, popis 2001./2011.

Prilog 14. Obrazovna struktura stanovništva na području LAG-a sa županijama, 2011.

Administrativno područje	Bez škole inezavršena OŠ	Osnovna škola	Srednja škola*	Visoko obrazovanje**	Nepoznato
LAG Zrinska gora - Turopolje	11.005	19.548	41.310	6.850	59
m	3.141	8.334	23.676	3.087	35
ž	7.864	11.214	17.634	3.763	24
Sisačko-moslavačka županija	20.922	34.796	76.152	15.446	110

Administrativno područje	Bez škole inezavršena OŠ	Osnovna škola	Srednja škola*	Visoko obrazovanje**	Nepoznato
m	5.790	14.497	43.456	6.982	49
ž	15.132	20.299	32.696	8.464	61
Zagrebačka županija	24.939	60.288	146.837	33.086	602
m	6.868	24.056	80.918	15.281	217
ž	18.071	36.232	65.919	17.805	385

Izvor: DZS, Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu, popis 2011.

* Obuhvaćene su sve srednje škole, škole za zanimanje, škole za KV i VKV radnike, tehničke i srodne strukovne škole i gimnazije.

** Obuhvaćene su sve više škole, I. (VI.) stupnjevi fakulteta, stručni studiji po Bologni.svi fakulteti, umjetničke akademije, svi sveučilišni studiji po Bologni te magistarski znanstveni, stručni i umjetnički studij.

Prilog 15. Infrastruktura predškolskog odgoja 2013/2014, 2014/2015

Administrativna jedinica	Dječji vrtići		Ukupno djece		Ukupno zaposlenih	
	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Velika Gorica	22	23	2.550	2.588	420	436
Sisak	10	9	1.253	1.108	204	191
Glina	1	1	145	126	17	17
Petrinja	4	4	498	488	61	61
Lekenik	1	1	106	114	12	12
Ukupno	38	38	4.552	4.424	714	717

Izvor: DZS

Prilog 16. Kapaciteti osnovnoškolske infrastrukture 2012/2013, 2013/2014

Grad / općina	Škole		Razredni odjeli		Učenici		Učitelji	
	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.	2013.	2014.
Velika Gorica	19	19	259	262	5.426	5.373	405	429
Orle	1	1	2	2	24	28	2	2
Glina	3	3	32	32	606	584	50	55
Petrinja	9	9	114	112	2.093	1.980	200	196
Sisak	15	15	168	162	3.406	3.268	293	303
Donji Kukuruzari	1	1	8	8	115	108	19	19
Lekenik	5	5	26	26	492	435	39	40
Martinska Ves	5	5	13	14	175	166	24	25
Ukupno	58	58	622	618	12.337	11.942	1.032	1.069

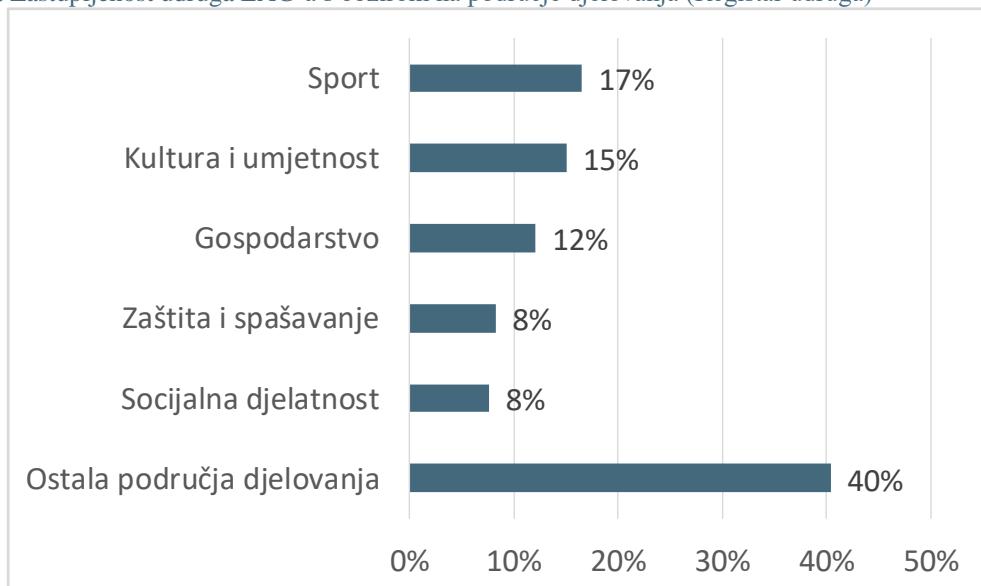
Izvor: DZS

Prilog 17. Vrste i broj srednjih škola na području LAG-a (2015.)

Vrsta srednjoškolske ustanove	Br.
Gimnazije	4
Tehničke i srodne škole	9
Srednje umjetničke škole	2
Industrijske i obrtničke škole	7
Specijalne srednje škole*	1
Srednje škole za odrasle	1
Ukupno	24

Izvor: DZS

Prilog 18. Zastupljenost udruga LAG-a s obzirom na područje djelovanja (Registar udruga)

Prilog 19. Upitnik – bodovanje problema društvene infrastrukture

Upita: Ukupno je definirano 18 vrsta društvene infrastrukture koje je potrebno bodovati i to na način da dodijelite najviše bodova onoj stavci ili stavkama u tablici za koje smatrate da postoji najveća potreba za ulaganjem . Maksimalni broj bodova određuje se po principu n -1 gdje je n ukupni broj stavki infrastrukture te u konkretnom slučaju maksimalni zbroj iznosi 17 bod. Molimo Vas da bodove dodijelite na način da zbroj Vaših bodova iznosi 17 . (npr. moguće je samo jednoj stavci dodijeliti 17 bodova, a drugim stavkama 0.). Zahvaljujemo na izdvojenom vremenu i sudjelovanju.		
Redni br.	Ulaganje u građenje i/ili opremanje	UKUPNO
1	građevine za ostvarivanje organizirane njege, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtić, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnoj školi te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonicu pri knjižnici, zdravstvenoj, socijalnoj, kulturnoj i sportskoj ustanovi, udruzi te drugoj pravnoj osobi u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi)	14
2	planinarskog doma i skloništa	10
3	turističkog informativnog centra	9
4	dječjeg igrališta	9
5	društvenog doma/ kulturnog centra	8
6	tržnice	8
7	biciklističke staze i trake	6
8	tematskog puta i parka	6
9	javne zelene površine (park i slično)	6
10	pješačke staze	5
11	objekta za slatkovodni sportski ribolov (ribički dom, nadstrešnica i drugo.)	4
12	rekreacijske zone na rijekama i jezerima	4
13	sportske građevine	3
14	groblja (komunalna infrastruktura i prateće građevine)	3
15	javne prometne površine (trg, pothodnik, nadvožnjak, javne stube i prolaz)	3
16	vatrogasnog doma i spremišta	2
17	pješačke zone	2
18	otvorenog odvodnog kanala (koji nije sastavni dio ceste)	0
	Ulaganja su prihvatljiva u naselju s najviše 5.000 stanovnika	

Prilog 20. Upitnik – bodovanje problema iz područja poljoprivrede, ruralnog turizma, šumarstva i infrastrukture

	UPUTA: Ukupno je definirano 38 problema koje je potrebno bodovati i to na način da po vama najvažnijem problemu dodijelite najviše bodova. Maksimalni broj bodova određuje se po principu n -1 gdje je n ukupni broj problema te u konkretnom slučaju maksimalni zbroj iznosi 37 bod.	
Redni br.	Identificirani problem/razvojni izazov	UKUPNO
1.	Nedovoljno razvijena poljoprivredna proizvodnja (generalno)	51
2.	Nerazvijeni mali prerađbeni kapaciteti	37
3.	Neiskorištena sinergija između poljoprivrede i turizma	32
4.	Velik udio nezaposlenog stanovništva	28
5.	Nedostatak svih vrsta smještajnih kapaciteta	27
6.	Slaba opremljenost poljoprivrednih gospodarstava (oprema, mehanizacija, sustavi za navodnjavanje i dr.)	25
7.	Zapušteno poljoprivredno zemljište	20
8.	Dotrajala komunalna infrastruktura	19
9.	Nedostatak tržišta za poljoprivredne proizvode i stoku	18
10.	Nedostatak kulturnih i turističko-informativnih centara	16
11.	Nedovoljno udruživanje u poljoprivredi (udruge, zadruge, proizvođačke grupe i sl.)	15
12.	Manjak skladišnih kapaciteta za poljoprivredne proizvode	12
13.	Nedovoljno razvijene dopunske djelatnosti vezane uz poljoprivredu (kušaonice i sl.)	11
14.	Neizgrađena vodovodna mreža u svim naseljima	11
15.	Nedovoljni poticaji/motivacija za uključivanje mladih u poljoprivredu	10
16.	Nedovoljno educirani poljoprivredni proizvođači	10
17.	Nedostatak ciljane promocije i marketinga u turizmu	10
18.	Nedovoljna valorizacija prirodne i kulturne baštine i njihovo održivo korištenje u funkciji razvoja turizma	9
19.	Spora dinamika objave natječaja u okviru mjera ruralnog razvoja	9
20.	Veliki broj nerazvrstanih cesta u lošem stanju	8
21.	Zapuštene nekretnine u vlasništvu države	7
22.	Nedostatak tematskih staza i puteva	6
23.	Nerazvijene robne marke u poljoprivredi (neiskorišteni potencijali za razvoj istih)	5
24.	Nedostatak educiranih turističkih djelatnika	5
25.	Neizgrađen sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda	5
26.	Nedostatak kapaciteta/neadekvatna oprema "infrastrukture" za predškolsku djecu	5
27.	Velike štete od divljači na poljoprivrednim površinama	5
28.	Nekontrolirana sječa šuma	4
29.	Zagađenost poljoprivrednog i šumskog zemljišta minsko-eksplozivnim napravama	4
30.	Devastirani gospodarski i proizvodni objekti	4
31.	Nedovoljna zainteresiranost za ulaganje	3
32.	Nedovoljna/neadekvatna valorizacija poljoprivrednih resursa	2
33.	Nedovoljno korištenje drvne biomase kao obnovljivog izvora energije	2

34.	Neadekvatno uređene javne površine (trgovi, pakovi i dr.)	2
35.	Nedovoljno pošumljavanje	1
36.	Neadekvatno uređeni/opremljeni ribički i lovački domovi i "staze"	1
37.	Neriješeni imovinski odnosi u stambenim zgradama (nije provedeno etažiranje)	1
38.	Slaba platežna moć stanovništva	1

Prilog 21. Kriteriji odabira projektnih prijedloga (zahtjeva za potporu) LAG-a Zrinska gora-Turopolje

KRITERIJI ODABIRA - MJERA 1.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava		
KRITERIJ		Bodovi
1 Veličina gospodarstva SO		max. 20
do 14.999		15
od 15.000 do 49.999		20
od 50.000 do 99.999		18
od 100.000 do 499.999		10
preko 500.000		5
2 Udruživanje proizvođača (proizvođačka grupa/organizacija, zadruga ili zajednički projekt)		20
3 Stručna spremna i radno iskustvo nositelja ili člana/odgovorne osobe ili zaposlenika		max. 5
VSS, VŠS agronomskog ili veterinarskog smjera ili min. 8 g. radnog iskustva u poljoprivredi		5
SSS agronomskog ili veterinarskog smjera ili min. 4 g. radnog iskustva u poljoprivredi		3
4 Ulaganje u prioritetne sektore (voće i povrće, stočarstvo (uključujući peradarstvo)		20
5 Tip ulaganja		max. 15
ulaganje u izgradnju, rekonstrukciju i/ili modernizaciju (sa ili bez opremanja)		15
ulaganje u opremanje		10
nabava poljoprivredne mehanizacije		5
6 Ulaganjem se uvodi inovativni tehnološki proces		10
7 Ulaganje doprinosi obnovi, očuvanju i poboljšanju ekosustava (P4)		max. 10
ulaganje doprinosi boljem upravljanju vodama, uključujući upravljanje gnojivima i pesticidima (fokus područje 4B)		5
ulaganje doprinosi sprečavanju erozije tla i bolje upravljanje tlom (fokus područje 4 C)		5
8 Ulaganje doprinosi promicanju učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s razinom ugljika otpornom na klimatske promjene (P5)		max. 15
ulaganje doprinosi povećanju učinkovitosti u korištenju vode u poljoprivredi		5

	(fokus područje 5A)	
	ulaganje doprinosi povećanju učinkovitosti u korištenju energije u poljoprivredi i preradi hrane (fokus područje 5B)	5
	ulaganje doprinosi smanjenju emisije stakleničkih plinova i amonijaka iz poljoprivrede (fokus područje 5D)	5
9	Ulaganje u područjima sa prirodnim ograničenjima i ostalim posebnim ograničenjima	5
10	Doprinos ciljevima Strateških dokumenata	max. 10
	Projekt je u skladu s ciljevima LRS	5
	Doprinos ciljevima relevantnih Strateških dokumenata (sektorskih, lokalnih, regionalnih, nacionalnih i EU)	5
11	Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjene, inovacije)	max. 5
	Projekt doprinosi najmanje jednom horizontalnom cilju LRS	5
12	Doprinos zapošljavanju	max. 10
	Otvaranje više od jednog radnog mjesta	5
	Projektom se zapošljava najmanje 1 pripadnik ranjivih skupina (ranjive skupine definirane natječajnom dokumentacijom)	5
13	Jačanje konkurentnosti	max. 10
	Rast prihoda korisnika projekta do 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	5
	Rast prihoda korisnika za više od 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	10
14	Usmjerenost ulaganja	max. 5
	Ulaganje se obavlja u području jednog od prioritetnih sektora (voće, povrće, ljekovito bilje, stočarstvo)	5
MAKSIMALNI BROJ BODOVA		160
PRAG PROLAZNOSTI		30

KRITERIJI ODABIRA - MJERA 1.1.3. POTPORA RAZVOJU MALIH POLJOPRIVREDNIH GOSPODARSTAVA		
Kriterij		Bodovi
1	Ekonomска величина poljoprivrednog gospodarstva SO (eura)	Max. 15
	2.000 € – 3.999 €	15
	4.000 € – 7.999€	10
2	Aktivnosti iz poslovnog plana imaju pozitivan utjecaj na okoliš	max 15
	Korisnik je upisan u Upisnik subjekata u ekološkoj proizvodnji u trenutku prijave i aktivnosti se odnose na ulaganje u ekološkoj poljoprivredi	15
	Aktivnosti prikazane u poslovnom planu uključuju kupnju novih traktorskih priključaka i/ili opreme u svrhu obavljanja poljoprivredne proizvodnje i prerade	10
	Aktivnosti prikazane u poslovnom planu uključuju ulaganja u obnovljive izvore energije	5
3	Stupanj razvijenost JLS-a u kojem se provode aktivnosti iz poslovnog plana sukladno indeksu razvijenosti	Max. 10
	aktivnosti iz poslovnog plana provode se na području JLS-a koje pripada skupini od I. do IV.	10
	aktivnosti iz poslovnog plana provode se na području JLS-a koje pripada skupini od V. do VIII.	8
4	Nositelj projekta je	max. 10
	osoba mlađa od 35 godina	10
	osoba od 36 do 55 godina	8
	osoba starija od 56 godina	5
5	Doprinos ciljevima Strateških dokumenata	max. 10
	Projekt je u skladu s ciljevima LRS	5
	Doprinos ciljevima relevantnih Strateških dokumenata (sektorskih, lokalnih, regionalnih, nacionalnih i EU)	5
6	Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjene, inovacije)	max. 5

	Projekt doprinosi najmanje jednom horizontalnom cilju LRS	5
7	Doprinos zapošljavanju	max. 5
	Otvaranje jednog i više radnog mjesta	5
8	Jačanje konkurentnosti	max. 10
	Rast prihoda korisnika projekta do 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	5
	Rast prihoda korisnika za više od 10% u odnosu na godinu prije početka projekta	10
9	Usmjerenost ulaganja	max. 5
	Ulaganje se obavlja u području jednog od prioritetnih sektora (voće, povrće, ljekovito bilje, stočarstvo)	5
NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA		85
PRAG PROLAZNOSTI		30

KRITERIJI ODABIRA TIP OPERACIJE 2.1.1.	
Kriterij	Bodovi
1 Stupanj razvijenost JLS-a u kojem se provode aktivnosti iz poslovnog plana sukladno indeksu razvijenosti	max. 20
Jedinice lokalne samouprave iz I. skupine iz Odluke o razvrstavanju	20
Jedinice lokalne samouprave iz II. skupine iz Odluke o razvrstavanju	18
Jedinice lokalne samouprave iz III. skupine iz Odluke o razvrstavanju	16
Jedinice lokalne samouprave iz IV. skupine iz Odluke o razvrstavanju	14
Jedinice lokalne samouprave iz VI. skupine iz Odluke o razvrstavanju	12
Jedinice lokalne samouprave iz VII. skupine iz Odluke o razvrstavanju	10
2 Tip ulaganja/prioritetno ulaganje	max. 20
ulaganje u rekonstrukciju (sa ili bez opremanja)	20
ulaganje u građenje i opremanje	10
ulaganje u građenje	5
3 Ulaganje doprinosi stvaranju novih radnih mesta	10

4 Doprinos kvaliteti života	max 20.
Ulaganja u građevine za ostvarivanje organizirane njegе, odgoja, obrazovanja i zaštite djece do polaska u osnovnu školu (dječji vrtići, rekonstrukcija i opremanje prostora za izvođenje programa predškole u osnovnim školama te rekonstrukcija i opremanje prostora za igraonice pri knjižnicama, zdravstvenim, socijalnim kulturnim i sportskim ustanovama, udrugama te drugim pravnim osobama u kojima se provode kraći programi odgojno-obrazovnog rada s djecom rane i predškolske dobi uz suglasnost Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta sukladno odredbama Zakona o predškolskom odgoju i naobrazbi)	20
Ulaganje u javno dostupnu infrastrukturu otvorenu za sve pojedince i sve interesne skupine (javne zelene površine – parkovi i sl.; pješačke staze; pješačke zone; otvoreni odvodni kanali koji nisu sastavni dio ceste; groblja; javne prometne površine – trgovi, pothodnici, nadvožnjaci, javne stube i prolazi; tržnice; dječja igrališta, sportske i građevine kojim ne upravlja udruga, rekreacijske zone na rijekama i jezerima, biciklističke staze i trake, tematski putovi i parkovi, turistički informativni centri)	15
Ulaganje u multifunkcionalnu društvenu infrastrukturu za javnu uporabu kojom se koristi više od četiri interesnih skupina (društveni domovi, kulturni centri, vatrogasni domovi i spremišta, planinarski domovi i skloništa, sportske građevine, objekti za slatkovodni ribolov) kojim upravlja udruga	10
5 Doprinos ciljevima Strateških dokumenata	max. 10
Projekt je u skladu s ciljevima LRS	5
Doprinos ciljevima relevantnih Strateških dokumenata (sektorskih, lokalnih, regionalnih, nacionalnih i EU)	5
6 Doprinos horizontalnim ciljevima (zaštita okoliša, klimatske promjene, inovacije)	max. 5
Projekt doprinosi najmanje jednom horizontalnom cilju LRS	5
7 Razvoj usluga za prioritetne skupine korisnika	max. 8
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je djeci i / ili starijoj populaciji	5
Razvijeni dodatni sadržaj namijenjen je osim lokalnog stanovništva i turistima i posjetiteljima	3
NAJVEĆI MOGUĆI BROJ BODOVA	93
PRAG PROLAZNOSTI	15

*Pojašnjenja kriterija odabira biti će objavljena kao prilog LAG natječajima.